

Bulletin

MEDLEMSBLAD

Dobling i stipendsøknader

En stipendomlegging har ført til et rush av søknader.

6

Alt klart for Oversatte dager

I februar/mars blir det oversetterfest i Oslo.

16

Neste stopp: Frankfurt

Nå er det Norges tur på verdens største litteraturscene.

30

Kunsten å selge bøker

Innkjøpsjefen i ARK gir deg alle hemmelighetene – nesten.

44

De akademiske vanskelighetene

Tellekantsystemet i akademia er utdatert, mener professorene Astrid Sinnes og Håkon Larsen.

36

Det har vært en travel høst for oss i NFFOs administrasjon og det innenfor alle våre fire hovedarbeidsområder: forvaltning av stipendordningen, formidling av faglitteratur, bransjepolitikk og juridisk bistand til våre medlemmer.

Som de fleste av dere nok har fått med dere, gikk vi i fjor fra en til to prosjektstipendutlysninger i året. Resultat er at vi nå får det samme antall søknader som tidligere, bare to ganger i året! Det er klart at dette har gitt en betydelig merbelastning for våre dyktige søknadsbehandlere i administrasjonen, og i siste instans er det opp til årsmøtet å bestemme hvor store ressurser vi skal bruke på administrasjon. Ordningen med to utlysninger i året er et prøveprosjekt for perioden 2017–2019, og til neste år skal den evalueres. Jeg vil ikke foregripe noe, men tallene så langt tyder på at vi har lyktes i å legge til rette for forfattergrupper som vi ser har trengt et ekstra løft. På formidlingssiden er det i tillegg til våre jevnlig prosalonger rundt om i landet naturlig å trekke fram våre sakprosafestivaler i tre byer, med publikumsrekord både her og der. Til våren er Oversatte dager 29. februar–2. mars et høydepunkt.

Vårt bransjepolitiske og juridiske arbeid spenner fra det helt overordnede knyttet til å opprette gode kollektive vederlagsordninger og standardavtaler for de faglitterære forfattere og oversettere til arbeid for grupper av medlemmer og bistand i enkeltsaker. For øyeblikket er normalkontrakten for både faglitterære forfattere og oversettere under reforhandling. Det eksisterende avtaleverket har blitt uoversiktlig gjennom unntak og tillegg til normalavtalen, og ikke minst er det behov for standardvilkår for de ulike elektroniske publiseringsformene.

NFFO er en av de tunge aktørene i norsk bokbransje, en stemme det lyttes til. Delvis er det på grunn av vår store medlemsmasse. Men vi har en gjennomsnittsalder på godt over 60 og trenger påfyll av yngre medlemmer. Så til slutt en liten oppfordring: Har du en yngre kollega som skriver fagbøker på norsk eller oversetter, fortell om de gode stipendordningene til NFFO. Fortell om den fagpolitiske og juridiske bistanden og om den politiske tyngden vi får når vi står sammen.

Vi håper ellers du vil sette pris på medlemsbladet du nå har i hånda, som har gjennomgått en redesign ved hjelp av byrået Kord og designer Anna Aune. Redaksjonen for dette magasinet ble avsluttet rett før jul 2018. Fra nå av vil Bulletin utkomme to ganger i året, vår og høst – med en utvidet redaksjonell satsing på intervjuer, reportasjer og bakgrunnsartikler. Oversikten over stipendbøker som tidligere var å finne i Bulletin, er nå flyttet til fronten på vår hjemmeside nffo.no.

God lesning – og godt arbeidsår!

Geir Hønneland
styreleder NFFO

6

Dobling av stipendsøknader _____ 6

Ny rekord for Norsk sakprosafestival _____ 8

Til topps i Trondheim _____ 10

Ny rekord for Stavanger sakprosafestival _____ 11

Småstoff _____ 12

Vil du bo i vår skrivestue på Lésvos? _____ 14

Nye medlemmer _____ 15

Alt klart for Oversatte dager _____ 16

Merete Røsvik blir ny Prosa-redaktør _____ 18

Nye stipendsider gir bedre søknadsflyt _____ 20

Ny styreleder på lederjakt _____ 22

Til kamp for ny oversetterkontrakt _____ 24

På symposion i Malawi _____ 26

8

16

22

36

30

Open Access svekker norske forfattere _____ 29

Neste stopp: Frankfurt _____ 30

Husk å ha penger til overs! _____ 32

Økt kapasitet til juridisk bistand _____ 34

De akademiske vanskelighetene _____ 36

-Ikke sett systemet i spill! _____ 40

Kunsten å selge bøker _____ 44

REDAKTØR: Sverre Gunnar Haga
 DESIGN: Kord
 TRYKK: Merkur Grafisk

Dobling av stipendsøknader

To år etter omleggingen av stipendordningen i Det faglitterære fond er antallet søkere blitt fordoblet. – Gledelig utvikling, sier stipendleder Marit Ausland.

Sverre Gunnar Haga

Ilja C. Hendel

Også denne høsten med frist 15. oktober kom det bunkevis med søknader om stipend – 1249 søknader, for å være helt nøyaktig. Prosjektstipend for forfattere er den største andelen,

– 659 søknader – etterfulgt av reisestipend for forfattere (483) og honnørstipend for forfattere (59).

– Med virkning fra 1. januar 2017 ble kriteriene for å søke stipend

fra Det faglitterære fond betydelig endret. Blant annet ble det mulig for debutanter å søke prosjektstipend. Hvilken effekt har dette hatt?

– Jevnt over har søkermassen

Marit Ausland er stipendleder i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. Hun og resten av stipendstaben har opplevd en dobling av antall stipendsøknader de siste par årene.

fordoblet seg. Ekstra gledelig er det å se at det har vært mer enn en dobling av søknader – og tildelinger – innenfor sakprosa for barn og unge, og populærvitenskap. Det gjelder også debutantene, sier stipendleder Marit Ausland i NFFO. – Avsetningene til prosjektstipend har også økt betraktelig.

– Alle disse målgruppene og -områdene hadde tidligere sine egne stipendordninger, men det viser seg at både antall søknader og tildelinger har økt etter at vi slo disse sammen til den store prosjektstipendordningen. Med andre ord har endringen fått den effekten vi håpet på. Den nye stipendordningen er et treårig prøveprosjekt og skal evalueres i 2020.

– Det er spennende ved hver søknadsrunde å se om det er noen trender og tydelige retninger innen sakprosasjangeren. Har du observert noen denne høsten?

– Prosjektstipendsøknader som kommer til oss, gir alltid signaler om hva som foregår i samfunnet ellers. I arbeidslivet er det store omstillinger, og det som foreløpig peker seg ut som en trend, er bøker om ledelse

og spesielt om hvordan lede store omstillinger. Søknader med bokprosjekter om miljøvern og klima er også noe som utmerker seg. En ny generasjon er sint på hvordan foreldregenerasjonen har forvaltet kloden vår, og ønsker nå å komme til orde, sier Marit Ausland.

– Mange av våre medlemmer vet kanskje ikke hvor midlene som deles ut i stipend, kommer fra – kan du si noe om det?

– Fondet vårt mottar i hovedsak to typer kollektive vederlag: bibliotek- og kopivederlag. Bibliotekvederlaget er en erstatning til forfattere og oversettere for tap av inntekt når boka deres blir utlånt i bibliotekene, og det er Kulturdepartementet som utbetaler dette som et kulturpolitisk tiltak. Kopivederlaget er erstatning for tap av inntekt når forfatterne og oversetternes tekster blir kopiert. I 2018 har vi budsjettert med 92 millioner kroner i vederlagsinntekter. Mesteparten av disse pengene blir utbetalt igjen i stipend.

– Penger inn og penger ut?

– Ja, reisestipendene våre kan du si er en form for tilbakebetaling

av vederlagsinntekter til opphaveren. Har du skrevet og utgitt et visst antall sider, kan vi anta at du også er blitt utlånt og kopiert og dermed genererer penger inn til fondet. Disse får du tilbake i form av reisestipend. Men mesteparten av midlene går til prosjektstipend: Nye bøker skrives og oversettes, og disse genererer vederlag som kan deles ut i stipend til å skrive atter nye bøker, som igjen gir nye vederlag, og så videre. Denne syklusen er avgjørende for å holde liv i vårt kollektive vederlagssystem, som for øvrig er unikt i verdensammenheng.

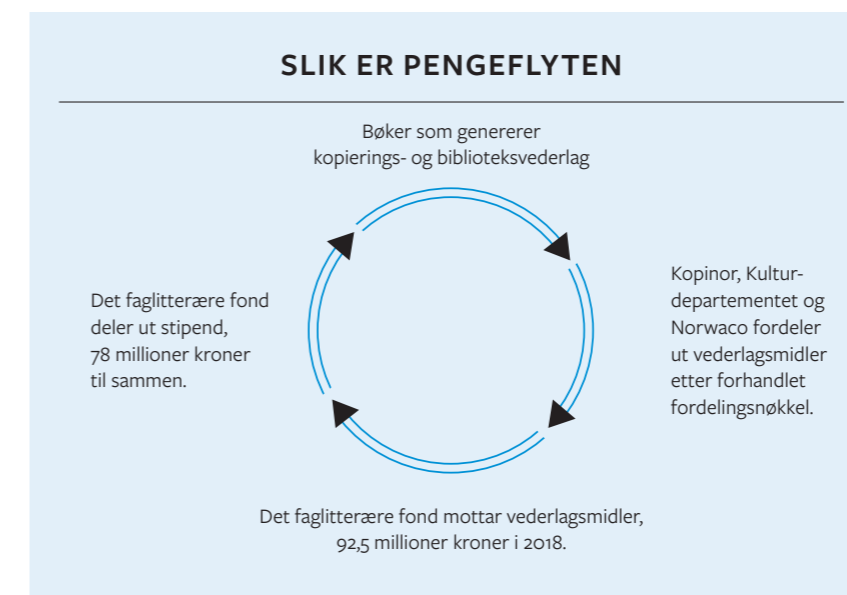
SLIK ER PENGESTRØMMEN

Det norske sakprosalandskapet er et vakkert økosystem, der vi veldig enkelt kan si at forfattere og oversettere finansierer forfattere og oversettere. Inntektene kommer fra tre kilder:

- Kopivederlag: I 2017 utgjorde dette 64 prosent av Det faglitterære fonds inntekter. Vederlaget kommer fra Kopinor, som blant annet lisensierer den kopieringen av faglitterær tekst som foregår innenfor utdanningssystemet, offentlig forvaltning med mer.
- Bibliotekvederlag: I 2017 utgjorde dette 32 prosent av Det faglitterære fonds inntekter. Vederlaget er kulturpolitisk forankret i en særskilt lov og utbetales av Kulturdepartementet.
- Vederlag for sekundærutnyttelse av audiovisuelle produksjoner: I 2017 utgjorde dette vederlaget noe over 1 prosent av Det faglitterære fonds inntekter. Vederlaget kommer fra Norwaco, som blant annet lisensierer videredistribusjon av kringkastingssendinger i kabelnett.

Det faglitterære fond, som forvaltes av NFFO, benytter de kollektive vederlagsmidlene til å tildele stipend til faglitterære forfattere og oversettere.

Stipendene gjør at det utgis nye faglitterære verk, som igjen gir nye vederlagsinntekter, og så videre.

Ny rekord for Norsk sakprosafestival

Det ble ny publikumsrekord for Norsk sakprosafestival i helga. 2020 mennesker fikk med seg arrangementene i Litteraturhuset i Oslo.

 Sverre Gunnar Haga
 Oda Hveem

Til 26 ulike arrangement i fem saler og til etterpåfesten i NFFOs lokaler kom det til sammen 2020 publikummere til det som er landets største sakprosa-festival.

Mette Karlsen er overveldet etter sin debut som festivalsjef.
– Da køa gikk opp hele trappa fra kjelleren tre kvarter før arrangementet «Kjærlighetshistorier», da slo festivalsjefshjertet litt ekstra hardt, og jeg kjente på meg at dette gikk den rette veien, sier Karlsen.
– Jeg har skrevet og gitt ut bøker,

lansert bøkene og kjent på en stor lettelse og tilfredsstillelse av det. Men å lykkes med en såpass stor festival, der så mange mennesker har vært involvert, den følelsen ligner ikke noe annet jeg har gjort.

– Fulle korridorer, mange fullsatte saler og så tett av folk under etterpåfesten i Uranienborgveien 2 at en stod skulder mot skulder. Jeg tror jeg konkluderer med at festivalen var ei kjærlighetshistorie, sier Mette Karlsen.

Thorvald Steen var en av forfatterne som bidro under festivalen,

FESTIVALER

T.v.: God stemning under Thomas Eriksons foredrag «Omgitt av idioter».

Jason «Timbuktu» Diakité og Thorvald Steen gjennomførte en nydelig samtale i Wergeland-salen.

Fra barnearrangementet «Livet i skogene» med Erna Osland og Inger Lise Belsvik.

Alle plassene i Kjelleren ble fylt opp da Sissel Gran og Peder Kjøs samtalte om relasjoner.

som samtalepartner med Jason «Timbuktu» Diakité.

– Jeg var med under festivalen også det første eller andre året. Den har utviklet seg, med enda flere publikummere. Det er viktig at festivalen holder et høyt nivå og viser fram den store bredden som finnes innen sakprosaen. Det synes jeg festivalen lyktes med. Det var en god opplevelse, fastslår Thorvald Steen.

Se også våre nettsider nffo.no for film fra arrangementet.

Til topps i Trondheim

Over 600 mennesker gjestet Fakta F – den tredje sakprosafestivalen i Trondheim.

Sverre Gunnar Haga

Tove Anita Olsen

–Fakta F 2018 utfoldet seg i løpet av tre flotte faktafulle dager, og vi er fornøyde med engasjerte foredragsholdere, kritiske lesepanel, kunstneriske fortolkninger og interesserte publikummere! Det er nok en gang bevist at beboerne i Trøndelag er godt interessert i å lære om verden rundt seg – i de forskjelligste former, sier festivalsjef Hanna Malene Lindberg.

Fakta F inviterte til sakprosaens mangfoldighet og til nysgjerrighet på tvers av fagdisipliner og interessefelt. Festivalen presenterte innledere, møteledere og arrangement som beveger seg over skillelinjene mellom fagfelt, kunstfelt og forventninger. Publikum fikk undersøkelser av sakprosaens grenser, Europas grenser, generasjonsgrenser og linjer mellom det målbare og det verdifulle.

Maria Berg Reinertsen (t.h.) mottok NTNUs litteraturpris for boka *Reisen til Bretton Woods*. Her med dekan Anne Kristine Børresen fra NTNU.

Søndag var dramatisering av sakprosa for barn et populært innslag, med dramaelever ved Charlottenlund videregående skole.

Anniken Bjørnsnes, Svein Hammer og Dag Larsen diskuterte tilstanden for norsk sakprosa for barn.

Ny rekord for Stavanger sakprosafestival

1200 mennesker var innom Stavanger sakprosafestival 24. november. Det er ny rekord.

Sverre Gunnar Haga

Ane Sjøbu og Thomas Bø Andersen

Lørdag 24. november var det klart for den tredje utgaven av sakprosafestival i Stavanger. Og det ble fulle hus og ny festivalrekord på scenene i Sølvberget bibliotek og kulturhus og på KÅKÅ kverulantkatedralen.

– Vi er godt fornøyde, sier Ane Sjøbu, som er festivalsjef sammen med Jan Inge Reilstad.

– Det var god stemning og fine samtaler. Høyere besøkstall enn foregående år er et godt tegn – Stavanger sakprosafestival begynner å få fotfeste. Med alt fra 15 til 400 publikummere i salen håper vi å ha fått til noe av det vi ønsker – å vise bredden i norsk sakprosa og gi plass til både bestselgerne og det mer smale. En del benyttet seg av tilbudet om festivalpass, mens andre hadde satset på ett arrangement, men lot seg trekke med videre og fikk noen løpeturer gjennom brolagte smau fra det ene til det andre i strålende vintervær. Som alltid supert samarbeid mellom NFFO, Bokhuset, Sølvberget bibliotek og kulturhus

Full sal under samtalen mellom Gjert Ingebrigtsen og Cathrine Sandnes.

og KÅKÅ kverulantkatedralen, sier Sjøbu.

Også Linn Tønnessen ved Sølvberget er godt fornøyd.

– Vi har fått til en veldig god blanding av publikum i år. Arrangementene med Gjert Ingebrigtsen, Else Kåss Furuseth og Anne Bitsch samlet et ungt publikum, og vi har med det rekruttert mange nye besøkende til sakprosafestivalen fra en aldersgruppe som normalt er vanskelig å nå fram til. Et godt samarbeid med ODEON Kino bidro også til at det var mulig å sette besøksrekord i år, sier Tønnessen.

Sakprosafestivalen i Stavanger var den tredje i rekka. Ny publikumsrekord i helga, 1200 mennesker var innenfor dørene.

Anslaget!*

Morfar har brun skjorte og jernkors i knapphullet.
IDA JACKSON
Morfar, Hitler og jeg

Hver uke presenterer vi en ny åpningssetning fra norske sakprosa-bøker under overskriften *Anslaget*. Se nederst på forsiden på vår hjemmeside nffo.no

Få tegnene på plass

Velkommen til gratis minikurs om tegnsetting, eksklusivt for NFFO-medlemmer i Oslo 28. februar: «Få tegnene på plass» ved Bård Borch Michalsen.

Skilletegnene fant sin form for 500 år siden. De bidro til at vi kunne skrive effektivt, presis og vakkert. Punktumet, kommaet, utropstegnet, spørsmålstegnet og semikolonet var med på å skape den moderne europeiske skriftkulturen; de er tegn til sivilisasjon.

Men hvor bør tegnene plasseres for å kunne gjøre jobben også i en digital tidsalder?

Her er kurset for deg som ønsker å få tegnene på plass – og som samtidig vil ha en påminnelse om hvordan skilletegnene forandret Europa.

Bård Borch Michalsen har levd et langt liv som journalist og redaktør. Han arbeider nå som førstelektor ved Handelshøgskolen ved UiT i Harstad. Han har også skrevet en rekke bøker.

Se våre hjemmesider for mer informasjon om arrangementet.

Kursholder Bård Borch Michalsen.
Foto: Bjørg-Elise Tuppen

NFFO i Tallinn

For å bistå europeiske forfattere og oversettere har NFFO sammen med European Writers' Council (EWC) de siste årene arrangert seminarer for å dyktiggjøre dem i forhandlinger og lobbyvirksomhet. I år foregikk seminaret i Tallinn og samlet forfattere fra 14 land, de fleste fra Øst- og Sentraleuropa.

Seminaret konsentrerte seg om arbeidet for å øke vederlagene. Eksempler på god lobbyinnsats i Finland og England ble trukket fram for å inspirere til økt innsats. Det er ofte langt mellom lysglimtene, men forfatterforeningen i Bulgaria har etablert gode kontakter i regjeringen, og kulturministeren har som mål å heve kulturbudsjettet betraktelig og samtidig opprette en ordning for bibliotekvederlag. Også våre kolleger i Slovenia er kommet opp på et anstendig nivå.

Fra NFFO deltok Asbjørn Eidhammer og Trond Andreassen. Neste år ønsker EWC å følge opp med et seminar for medlemsorganisasjonene i det sørlige Europa.

Tysk-norsk litteraturfestival i april

Fra 26. til 28. april 2019 blir det arrangert en hyllest til den tyskspråklige litteraturen, en tysk-norsk litteraturfestival, på Litteraturhuset i Oslo. Aldri før har det blitt invitert så mange tyskspråklige forfattere til ett og samme arrangement på norsk jord.

Festivalen arrangeres av Den norsk-tyske Willy Brandt-stiftelsen, Goethe-Institut Norwegen, Norsk Oversetterforening, Frankfurter Buchmesse og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening – i nært samarbeid med Helge Rønning og Erik Fosnes Hansen.

Du oppfordres herved til å sette av dagene i kalenderen og er velkommen til foredrag, debatter, samtaler, musikk, bøker, mat og drikke om og fra Tyskland, Sveits og Østerrike.

Alle arrangement vil være gratis og foregå på norsk, tysk og engelsk.

Foruten av arrangørene selv er festivalen sponset av Bergesenstiftelsen, Kulturrådet, Fritt Ord, Bokåret 2019 og NORLA.

Prisdryss til oversettere

Årets Bastianpriser gikk til oversetterne Mikael Holmberg og Nina Aspen.

Tekst og foto: Merete Franz

27. september samlet medlemmer av NAViO (Norsk audiovisuell oversetterforening), Norsk Oversetterforening og NFFO seg i Røde Kors' lokaler i Hausmannsgate i Oslo. Anledningen var feiringen av oversetternes skytsengel St. Hieronymus, og det var tid for de årlige prisutdelingene.

Det er Norsk Oversetterforening og NFFO som skifter på å arrangere denne markeringen annethvert år, i år var det oversetterutvalget i NFFO som ønsket tekstere, skjønnlitterære og faglitterære oversettere velkommen til Hieronymus-feiringen.

I år lanserte NAViO Tekstiaden. Den skal erstatte den tradisjonelle Teksterprisen som et prøveprosjekt i tre år og er en konkurranse mellom kolleger innenfor audiovisuell oversettelse i regi av NAViO. Det ble kåret tre vinnere, som alle hadde teksten et utdrag av filmen *The Square* av Ruben Østerlund. På tredjeplass kom Helene Lie, på andre Ina Bakke Kickstat og på første Vegard Bakke Bjerkevik.

Bastianprisen 2018 ble tildelt Mikael Holmberg for oversettelse fra finsk av Elias Lönnrots *Kalevala*, utgitt på Orkana forlag.

Årets Bastianpris i kategorien barne- og ungdomslitteratur er tildelt Nina Aspen for oversettelse fra svensk av Frida Nilssons barnebok *Ishavspirater*, utgitt på Aschehoug forlag.

Bokhandelens sakprosapris for oversettere (som er sponset av NFFO) gikk i år til Roman Linneberg Eliassen for oversettelsen av Ha-Joon Changs *23 ting de ikke forteller deg om kapitalismen*. Prisen ble delt ut på Norsk Litteraturfestival på Lillehammer i mai i år, men oversetterutvalget ønsket å kaste lys over årets prisvinner også i det gode Hieronymus-selskap.

Mikael Holmberg – en av to vinnere av årets Bastianpris.

Savner du stipendbøkene?

Den tidligere omtalen i Bulletin over utgitte stipendbøker har vi nå flyttet over i det digitale. Godt synlig på forsiden av vår hjemmeside under «Stipendbøker» vil

du fra nå av finne oversikten over bøker som er gitt ut med støtte fra Det faglitterære fond.

Lesekampanje fra NFFO

NFFO har fått 400 000 kroner i støtte fra Bokåret 2019 for kampanjen Velkommen til virkeligheten!, som er en del av Bokåret 2019. Målet for kampanjen er å øke leseysten til folk i alle aldre og spre bevissthet om rikdommen innenfor norsk og oversatt sakprosa. Flere detaljer om prosjektet kan du lese om på våre hjemme-

sider i løpet av januar/februar.

NFFO er også en av arrangørene av Oversatte dager, som fikk 100 000 kroner i støtte.

I desember 2018 ble i alt 27 millioner kroner fordelt fra Nasjonalbiblioteket til bibliotek og andre institusjoner som skal formidle leseglede i Bokåret 2019.

Vil du bo i vår skrivestue på Lésvos?

NFFO disponerer to andeler i forskningscenteret Kristus på Lésvos. Begge andelene er på to uker og kan benyttes av NFFOs medlemmer. Meld deg på innen 15. februar for å bli med på trekningen.

Camilla Marie Widholm

Gro Anita Homme

Xristos er bygd rundt et kapell fra 1500-tallet, som er en del av Limonos-klosteret på den greske øyen Lésvos i Egeerhavet. Limonos-klosteret ble grunnlagt i 1526 av Ignatios Agallianos og har spilt en svært viktig rolle i Lésvos sin kirkehistorie.

Her er det vi to ganger i året kan tilby skriveopphold til våre forfatter- og oversettermedlemmer.

I 2019 har NFFO blitt tildelt følgende uker:

– periode 1: uke 26–27

– periode 2: uke 28–29

Andelene vil bli fordelt ved loddtrekning. Send en e-post til camilla@nffo.no med perioden du er interessert i. Dersom du ønsker å være med i trekningen av begge

alternativene, sender du prioritert rekkefølge. Trekningen finner sted 15. februar!

Xristos Research Centre er bygd rundt kapellet midt i hagen, har syv rom, hvert med to senger. Hvert rom har også et lite kjøkken hvor det er mulighet til å lage litt mat. Det er aircondition på rommene.

I tillegg til de syv rommene er det felles bad og dusj, lesesal/arbeidsrom og en liten kafé hvor det er mulighet til å kjøpe drikke. Det er ikke salg av mat på Xristos, men det er mulighet til å spise på Metoxi for en billig penge (så sant det er folk på Metoxi).

Det er også sittegrupper ute i hagen for dem som ønsker å arbeide ute. Stedet ligger tre kilometer fra nærmeste strand, og det er like langt til nærmeste by.

SOM MEDLEM I NFFO HAR DU I TILLEGG DISSE MEDLEMSFORDELENE:

- Gratis juridisk og skattemessig bistand
- Hjelp til økonomi- og regnskapstjenester fra VIEW Frilans
- Tilgang til NFFOs leilighet i Berlin, som lyses ut blant alle medlemmer med søknadsfrist 1. mai og 1. september
- Muligheten til å benytte deg av kontor eller munkecelle på Litteraturhuset i Oslo og Bergen samt skriveplass hos Norsk Forfattersentrum Midt-Norge i Trondheim
- 25 prosent rabatt på bøker fra forlag tilsluttet Den Norske Forleggerforening i Norli i Universitetsgaten i Oslo (forutsetter gyldig medlemsbevis som du finner vedlagt)
- Lukkede eller sterkt rabatterte kurs og seminarer
- Tidsskriftet Prosa seks ganger i året
- Medlemsbladet NFFO-Bulletin to ganger i året

Nye medlemmer

Per 4. desember har NFFO 5449 medlemmer. Av disse er 4878 forfattere, 314 oversettere og 257 dobbeltmedlemmer.

I perioden 1. januar–4. desember i 2018 har vi gleden av å ønske følgende velkommen som medlemmer av NFFO:

Forfattermedlemmer

Eirik Albrechtsen, TRONDHEIM
Ingvild Alfheim, OSLO
Thomas Arentzen, USA
Jan Arhaug, LØRENSKOG
Per Erik Arnesen, RÆLINGEN
Johan Greger Aulstad, TROMSØ
Hein Berdinesen, ÅKREHAMN
Kirsti Blom, OSLO
Aicha Bouhlou, BERGEN
Kjell Brataas, BILLINGSTAD
Hilde Brunsvik, OSLO
Knut Aastad Bråten, FAGERNES
Lars Sandved Dalen, ÅS
Cecilie Pedersen Dalland, OSLO
Åste Dokka, OSLO
Åsmund Eikenes, OSLO
Ellen Merete Wilkens Flinnseth, SKI
Bjørn Fossestøl, OSLO
Mona Gundersen-Røvik, MOLDE
Tore Hafting, RÅHOLT
Anne Gunn Halvorsen, OSLO
Trond Jarle Hansen, BERGEN
Kristin Marie Hauge, VESTBY
Halvor Haukerud, OSLO
Geir Heierstad, OSLO
Marit Helene Hem, OSLO
Sofie Hexeberg, BEITOSTØLEN
Idun Husabø, LEIKANGER
Ola Innset, MOSS
Geir Johnsen, BODØ
Tom Johnstad, EIKSMARKA
Kari-Anne Jørgensen, NØTTERØY
Jan Kristian Karlsen, NÆRSNES
Tor Kise Karlsen, SLEMMESTAD

Elsa Kristiansen, DRAMMEN
Randi Edland Kroken, SKIEN
Anders Kvernberg, OSLO
Nils Rune Langeland, VOSS
Torunn Lauvdal, OSLO
May Grethe Lerum, OSLO
Anne Lognvik, PORSGRUNN
Roar Løken, EGERSTAD
Per Anders Madsen, OSLO
Mariann Mathisen, KVALØYA
Marte Monsen, HAMAR
Nina Kristin Nilsen, HAFRSFJORD
Thomas Nilsen, TØNSBERG
Magne Soundjock Otterdal, OSLO
Amund Pedersen, OSLO
Tom Arne Pedersen, FJELLHAMAR
Gunhild Tveit Randen, HAMAR
Line Renslebråten, HEGGEDAL
Berit Rickhard, ARENDAL
Ellen Veia Rosnes, STAVANGER
Maria Rosvoll, FRANKRIKE
Isabelle Royer, JAR
Anne Birgitte Rønning, OSLO
Olav Schewe, OSLO
Stein Schjøberg, OSLO
Hildegunn Marie Tønnessen Schuff, NODELAND
Guro Sibeko, OSLO
Lars Erik Sira, GIMSE
Åshild Skadberg, OSLO
Alexander Næss Skjønberg, OSLO
Marie Smith-Solbakken, HOMMERSÅK
Hans K. Stenøien, TRONDHEIM
Bjørn Stærk, OSLO
Egil Svartdahl, OSLO
Ole-Johan Sætre, LER

Erle Marie Sørheim, BERLIN
Bendik Sørvig, OSLO
Geir Thorsdahl, KOLBJØRNSVIK
Anne Tjønndal, BODØ
Tor Ivar Torgauten, GRESSVIK
Eivind Torgersen, OSLO
Anders Totland, VALEN
Ronny Trælvik, FINNSNES
Else Tungland, SOLA
Ivar Ulvestad, OSLO
Karl Arne Utgård, KOLBOTN
Katharina Vestre, OSLO
Ingrid Vik, OSLO
Ole-Jacob Vindedal, EIDSVÅGNESET
Yngve Vogt, OSLO
Alf Kjetil Walgermo, OSLO
Rolf Werenskjold, VOLDA
Carl Schjøtz Wibye, MOSS
Erik Wilberg, BERGEN
Ellen Wilhelmsen, OSLO
Elisabetta Cassina Wolff, LYSAKER
Rob Young, OSLO
Torgeir Bryge Ødegården, TRONDHEIM
Maj-Britt Aagaard, OSLO
Marit Aalen, OSLO
Trond F. Aarre, NORDFJORDEID
Inge Ås, OSLO
Kristin Aasbø, MO I RANA

Oversettermedlemmer

Vibeke Harper, OSLO
Tara Ishizuka Hassel, OSLO
Lindie Madeleine Landmark, OSLO
Kjersti Lundemo, HAMAR
Jostein Sand Nilsen, OSLO
Nora Proefrock, BERGEN
Signe Prøis, GRESSVIK
Kaja Rindal Bakkejord, TRONDHEIM
Inge Tjøstheim, FREDERIKSBERG
Hegelin Waldal, VALLDAL

Dobbeltmedlemmer

Vidar Mæland Bakke, SANDNES
Johanne Herføl Fronth-Nygren, OSLO
Henriette Jæger, OSLO
Gunnar Kagge, OSLO
Gustav Erik Gullikstad Karlsaune, TRONDHEIM
Kjetil Lismoen, OSLO
Christian Medaas, OSLO
Audun Skjervøy, VALLDAL
Torstein Velsand, GRAN

Alt klart for Oversatte dager

Hvert tredje år smeller det fra kjeller til loft hos norske oversettere. Nå er tiden igjen atter inne for Oversatte dager.

Sverre Gunnar Haga

Ilja C. Hendel

Den 28. februar til 1. mars er det klart for Oversatte dager på Litteraturhuset i Oslo. Det er Norsk Oversetterforening, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening og Norsk audiovisuell oversetterforening som inviterer til nok en storstilt fordypning i oversettelse. For fjerde gang vil Litteraturhuset i Oslo fylles av språkglade og språknysgjerrige som får muligheten til å delta på 50 ulike arrangement. Se fullt program på NFFOs hjemmesider eller oversattedager.no.

Å be en festivalleder om å plukke ut noen favoritter er vel som å be en forelder peke ut sitt favorittbarn. Men vi tok likevel sjansen og spurte prosjektleder Eva Dobos: Hva gleder du deg mest til under Oversatte dager?

– Jeg gleder meg til flere ting, akkurat som en forelder gleder seg over en barneflokk hvor alle har noe ved seg; den ene er morsom og underfundig, den andre er god til å synge, den tredje flink i lynsjakk; det er vanskelig å peke ut en, de appellerer på hver sin måte, sier Eva Dobos.

– Skal jeg likevel peke ut noe som jeg er ekstra spent på, så er det møtet med islandske Audur Ava Olafsdottir, som ble tildelt årets Nordisk råds litteraturpris, og som takker sine oversettere for at bøkene hennes har funnet veien til lesere som ikke kan islansk. Dette er altså

en forfatter som har skjønnet at det er oversettere som bringer litteraturen ut til verden, at det er de som er forfatterens stemme utenfor hjemlandets grenser.

– Blant favorittene er også en beretning om hvordan ungdomsserien «Skam» skapte nye ord i Danmark, et innslag om ulvemetaforer i samisk poesi og samtalen med oversetteren som har gjendiktet «Inferno» fra Dantes *Guddommelige komedie* i bundet verseform. Det blir debatter om forbudte bøker, om Jane Austen på norsk, Wergeland på engelsk, teksting av filmer, det blir sanger, joik og lynkurs i oversettelse for ungdommer. Vi skal også høre om hvordan man kan tolke musikk for dem som ikke hører, eller et bilde for dem som ikke ser. Og, ikke minst, vil publikummere få anledning til å prøve seg som oversettere – det blir konkurranse om å skrive norsk tekst til den udødelige «Something stupid» av Frank Sinatra. Mye å glede seg til!

– **Her blir altså en stor spennvidde i arrangementene, og mange av livets områder blir berørt. Hva ønsker dere å vise fram med denne festivalen?**

– Det vi ønsker med festivalen, er å rette oppmerksomheten mot alt oversatt og illustrere betydningen av oversetterarbeidet. Vi må skape bedre bevissthet om at utenlandske forfattere skriver på sitt

språk, mens det er oversetterne som skaper hans eller hennes norske språklige og stilistiske univers. Leseren er dessverre ikke alltid klar over hvilken innsats oversetteren gjør, og det er altså vår misjon å fortelle om det, spre ordet og kaste mer lys over hva jobben vår handler om. Hvordan ville vår del av verden ha vært uten oss til å bringe utenlandsk litteratur, gode faktabøker, dokumentarer og norsktekstede filmer til Norge? Den ville definitivt ha mistet en dimensjon og blitt mer fargeløs og mindre spennende.

– **Hvis du skal forsøke deg på en forklaring og en tolkning, hvilke mennesketyper blir oversettere?**

– Leserne er dessverre ikke alltid klar over hvilken innsats oversetteren gjør, og det er altså vår misjon å fortelle om det, spre ordet og kaste mer lys over hva jobben vår handler om, sier Eva Dobos, prosjektleder for Oversatte dager 28. februar til 1. mars på Litteraturhuset i Oslo.

En oversetter er et utrolig engasjert menneske, med sterk integritet og respekt for språket. Det kan være menn, kvinner, unge som gamle, med godt språkkøret og rimelig god til å skrive norsk. En oversetter er presis og konsentrert og har en god porsjon selvdisciplin. Som mennesketype er oversetteren ofte introvert og sitter helst alene med sin tekst, helt til hun eller han møter en annen introvert kollega som også har sittet lenge alene med sin tekst. Slike møter ender som regel i lange fester.

– En oversetter kan tilsynelatende drive dank eller gjøre helt andre ting enn å oversette: skrive små reportasjer om hverdagen på Facebook eller fotografere katter, blomster

og himmelen, for eksempel. Men dette er bare teknikk: Det surrer ord, setninger og formuleringer rundt i hodet på dem, og i det øyeblikk de setter seg til å jobbe, er fokuset på plass igjen.

Men for all del, om oversettere er aldri så småsære, er oversettelse noe magisk. Det krever alt av fysisk og mental energi, men gir skaperglede og en følelse av å være uunnværlig, av at uten oss kommer jordkloden til å slutte å gå rundt.

– **Såpass, ja. Ryktene sier at du har arrangert litteraturfestival før. Fortell litt om det.**

– Ja, du tenker vel på min lille kultur-fest i Undredal! Jeg er skikkelig

stolt av den unike festivalen som jeg fant på for fem–seks år siden. Med lite midler og mye egeninnsats fra venner har jeg klart å få til en to dagers norsk-ungarsk kultur-festival i UNESCO-bygda Undredal ved Sognefjorden for tredje gang nå i sommer. I år inviterte vi en av Ungarns beste jazzsangere med sin gitarist, som ellers opptre i Europas storbyer. Det ble spilt på ukulele og lest Garcia Lorca på tre språk, og ja, vi hadde selvfølgelig en spennende fabulering om vin som kultur.

– Den er i noe mindre målestokk enn Oversatte dager, men den handlet om det samme: skape forståelse og bringe en annen kultur nærmere oss.

Merete Røsvik blir ny Prosa-redaktør

Merete Røsvik blir ny redaktør i tidsskriftet Prosa fra nyttår.

 Sverre Gunnar Haga

 Ilja C. Hendel

Styret i Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening har tilsatt Merete Røsvik i stillingen som redaktør for Prosa, som utgis av NFFO seks ganger i året. Hun avløser Sindre Hovdenakk, som til nyttår er ferdig med sin åremålsperiode som redaktør.

– Gratulerer med ny status fra 1. januar som vår nye redaktør av Prosa, Norges største tidsskrift for sakprosa. Kan vi forvente palass-revolusjon?

– Takk for det! Det blir nok ingen revolusjon. Sindre Hovdenakk har gjort en så solid jobb at det ikke

NFFOs styreleder Geir Hønneland ønsker Merete Røsvik velkommen til NFFO som ny redaktør i Prosa.

skulle være nødvendig. Men noen andre prioriteringer og utprøving av flere sjangre blir det nok. Og så har jeg som ambisjon at enda flere bøker skal få anmeldelser.

– Hvilke saker blir viktige for deg i redaktørgjeringen?

– Det er litt vanskelig å forutsi siden målet er å henge med på det som skjer ellers i kultursektoren. Men den gjerrige innkjøpsordningen for sakprosa og økonomiske vilkår generelt er selvsagt saker det er naturlig å følge opp. Ellers er jeg opptatt av at sakprosa har et viktig samfunnsoppdrag i å forsyne den offentlige debatten med velfundert kunnskap og samfunnskritikk. Det er viktig for demokratiet at de som har noe viktig å komme med, når ut, for ikke å snakke om helt inn i Stortingssalen og regjeringen. Såpass høytidelige synes jeg at vi kan være!

– Grundige, kritiske lesninger som setter litteraturen i kontekst, kan bli viktige bidrag til samfunnsdebatten, og det skal Prosa bidra med. Jeg vil lete etter bøkene som treffer nerver i samtida. Det kan også være sakprosa som ikke har åpenbare politiske implikasjoner, men som bidrar til å utvide horisonten. Jeg er jo vokst opp med det kristne ungdomsbladet Ny horisont ... Barnetrua er vekk, men jeg liker tanken på at viktige erkjennelser kan finnes der du minst venter det.

– Det har vært snakket mye om at litteraturkritikken er i krise, med stadig mindre synlighet på offentlige arenaer. Er det faget som er i krise, eller er det mangelen på disse plattformene?

– Faget er på ingen måte i krise, jeg vil si at det står svært sterkt, med mange profilerte kritikere som har høy utdanning, har satset mye og holdt på lenge. Det høres kanskje selvgodt ut, men jeg har andre enn meg selv i tankene nå, altså! Dessuten har vi fått flere stipend, både fra Fritt Ord og Kulturrådet.

– Det er endringene i media som utgjør krisa. Når avisene kutter ned på spalteplassen, skylder de på at leserne ikke er like interessert i litteraturkritikk, kanskje på grunn av konkurrerende tilbud i bloggospfæren. Men jeg vet ikke helt om jeg tror på det – vi vet jo at mange avisredaksjoner, spesielt i Schibstedkonsernet, har kuttet kostnadene til beinet. Færre anmeldte bøker kan like gjerne være en konsekvens av det. Og sentrale nisjeaviser som Klassekampen, Morgenbladet og Vårt Land ser ut til å gjøre lykke med å satse på litteraturkritikk, så alt i alt er det vel mer en spissing mot målgrupper vi ser. Det er ikke bra, det minsker mulighetene for at leserne av de større avisene oppdager bredden i litteraturen, og det gjør det vanskeligere for forfattere og oversettere å nå ut til leserne.

– Du har allsidig bakgrunn som journalist, kritiker og litteraturviter. I det sistnevnte leverte du en hovedoppgave om den finlands-svenske poeten Gunnar Björling. Vi har så sjelden dikt i denne

blekka. Kom igjen – gi oss et!

– Mer enn gjerne, det er alltid en glede å dele gode dikt og sitater! Gunnar Björling var tidlig ute med grensesprengende, modernistisk og fragmentarisk diktning, det vil si på 20-tallet. Jeg valgte ham likevel for patoset – velformulert inderlighet kommer man ikke over så ofte, så den gjelder det å ta med seg videre! Det får bli et dikt fra samlingen jeg skrev om, *Ett blyertsstreck* fra 1951. Der handler det mye om døden, men dette er et minnedikt over en venn, og det formidler et håp vi sakprosaister vel også deler – at en tanke kan leve videre i andre enn oss selv.

(Erik Therman)

Det er så, du sover
ej är och där kalla jorden
blott ditt minne
och som tanke
ingen ser den
och att jordiskt ändrar
där under vinterns träd
och vårens bäck
och helt sakta
minnen flyktar
men en tanke
än
och vaknar opp
i andra

Nye stipendsider gir bedre søknadsflyt

Denne høsten har NFFO fått ny søknadsportal. – Det er gode nyheter for stipendsøkerne, sier prosjektleder Knut Strand.

Sverre Gunnar Haga

Ilja C. Hendel

Knut Strand har vært prosjektlederansvarlig for den nye søknadsportalen i NFFO.

Insights er det nye, vakre ordet du kan lære deg når du tenker på stipend fra Det faglitterære fond. Dette er det nye systemet som skal gi bedre brukervennlighet for søkerne og en mer effektiv arbeidsflyt for de ansatte i NFFO. Prosjektleder Knut Strand har i samarbeid med utviklerne i Machina hatt arbeidsdagene fulle med å gjøre systemet klart for brukerne. Og vi spør: Hva er det nye?

– På lik linje med nettsidene til NFFO ellers har «Min side» fått et helt nytt og mer moderne design. Det er også en ny organisering av søknader, registreringer og skjema. Nå finner du alle skjema under

«Ordninger» og alt du har sendt inn eller lagret, under «Søknader og utgivelser». Mest sentralt i det nye systemet er derimot «Oppgaver». Det er her man vil finne rapporteringsmuligheter og spørsmål fra administrasjonen. Ved å få denne informasjonen inn i systemet vil søkerne og stipendmottakerne våre oppleve at de får alt på ett sted, mens vi i administrasjonen har fått et langt mer fleksibelt, trygt og funksjonelt arbeidsverktøy.

– **Hvordan er dette en forbedring for søkerne?**

– Først og fremst er dette en forbedring for fremtida. Gjennom

å bytte fra et medlemssystem med en søknadsportal bygd rundt til et dedikert saksbehandlingssystem som Insights har NFFO og søkerne våre rusta oss for fremtida når det gjelder tilpasningsdyktighet, brukervennlighet og sikkerhet. Selv om det for enkelte har vært noen litt uheldige barnesykdommer, vil systemet på sikt gi søkerne bedre kontroll ved å muliggjøre mellomlagring, samtidig som det å ha historikk over rapporter og tilleggsinformasjon i søknadsportalen gir bedre oversikt.

– **Hvorfor var det nødvendig med en endring?**

– Som jeg var inne på, var det

gamle systemet opprinnelig et medlemssystem. Der var det ikke nok muligheter for å kunne sikre informasjonsflyt og -historikk på en god måte, spesielt med tanke på de endringene innen personvernsløving vi møter. Insights gir oss ikke bare et mer trygt og spesialisert verktøy, det har også gitt både søkerne og saksbehandlerne en nødvendig sammenstilling av opplysninger.

– **Er det nye systemet nå helt vanntett og gjennomtestet?**

– Vanntett er vel å ta litt hardt i. Som det meste innen teknologi og saksbehandling vil det nok aldri bli

helt perfekt. Det har derimot hatt veldig godt av å møte søkermassen til NFFO og alle de forskjellige utfordringene og henvendelsene det byr på. Vi er nå nesten ferdige med en hel runde på alle stipendordningene, så 2019 blir et år hvor vi forhåpentligvis kan bygge på tilbakemeldingene fra de første rundene og stille enda bedre forberedt, sier Knut Strand.

Ny styreleder på lederjakt

Geir Hønneland ble ny styreleder i NFFO i april. Siden har det gått unna for mandalitten.

Sverre Gunnar Haga

Ilja C. Hendel

Geir Hønneland har hatt en bratt læringskurve innenfor det faglitterære feltet i 2018. Ved årsmøtet i april ble den utenrikspolitiske forskeren valgt til ny styreleder for Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. Så ble han arbeidende styreleder da Tore Slaatta gikk ut i permisjon – og nå leder han jakten på ny generalsekretær. Hvordan har året vært, Geir Hønneland?

– Lærerikt! Først og fremst har det vært en udelt glede å ha kontor i Uranienborgveien 2. Foreningen har en velsmurt administrasjon med hyggelige medarbeidere som jeg har vært så heldig å ha som kolleger disse månedene. Men det har vært hektisk – i tillegg til dag-til-dag-arbeidet både internt i organisasjonen og utad har det være mye reising. Det har vært bokmesser i både Göteborg og Frankfurt, det har vært konferanse og møter med andre nordiske faglitterære forfatterforeninger. Og framfor alt har det vært medlemsmøter rundt i landet, fra Kristiansand i sør til Tromsø i nord. Medlemsmøtene har vært høstens høydepunkt for meg. Det har vært interessante foredrag fra lokale forfattere, hyggelige samtaler og god stemning hele veien. For meg som ny styreleder har dette vært svært nyttig og gitt meg en enda bedre forståelse av hva NFFO er.

– Nå har du lært å kjenne foreningen og mange av medlemmene gjennom noen travle uker og måneder. Har det vært noe som har overrasket deg i arbeidshverdagen fra innsiden av foreningen?

– Før jeg tiltrådte som styreleder i vår, kjente jeg foreningen først og fremst fra stipendsiden ettersom jeg tidligere har sittet seks år i stipendkomiteen for forfattere. Jeg hadde selvsagt også en viss kjennskap til formidlingsarbeidet som foreningen driver, som å arrangere prosalonger og sakprosa- og oversetterfestivaler. Jeg har nå fått god innsikt i det bransjepolitiske og juridiske arbeidet som foreningen driver med. Og jeg har lært at NFFO er en kraft å regne med i det litterære Norge. Vi er en stor interesseorganisasjon som det ikke kan ses bort fra når viktige litteraturpolitiske beslutninger skal fattes. Den korte tiden jeg har vært arbeidende styreleder, har det vært møter både i Stortinget og med flere ministre.

– Og kontakten med de andre store aktørene i bokbransjen er tett, for eksempel med Forfatterforeningen. Videre er det en del juridisk «brannsløkking» på vegne av både enkeltmedlemmer og grupper av medlemmer. Dette er det selvfølgelig våre jurister som håndterer, men jeg har fått være med på noe av arbeidet og er imponert over hva de får til.

– Sakprosaen er et felt med en rekke utfordringer. Innkjøpsordning, normalkontrakt og nedgang i boksalg er noen av stikkordene. Har forfattere og oversettere grunn til å være bekymret for fremtiden?

– Jeg vil ikke si at jeg er direkte bekymret, men det er grunn til å være på vakt. For oss som forening er det selvsagt helt essensielt at de kollektive vederlagsordningene blir

videreført, noe vi aldri kan tillate oss å ta for gitt. Stipendene våre sikrer ikke bare et visst levebrød til de faglitterære forfatterne og oversetterne; de gir også forlagene et jevnt tilsig av nye manuskripter.

– På forfatter- og oversetternivå har vi normalavtaler som trenger oppdatering, og vi er i forhandlinger med forleggerne om nye standardvilkår. Ulike elektroniske formater krever nye vilkår – de blir ikke nødvendigvis dårlige for skribentene, men vi må som sagt være på vakt. Våre læremiddelforfattere opplever stadig oftere å bli tilbudt engangshonorar istedenfor royalty – for de fleste er dette ukjent terreng, og våre jurister får henvendelser fra medlemmer som rett og slett lurer på om det er et godt eller dårlig tilbud de har fått fra forlaget sitt. Spør du meg hva som er mest skremmende, er det nedgangen i boksalg og lesing, i den grad det er tilfellet. Nettopp derfor er formidlingssiden av arbeidet vårt så viktig.

– 22. november ble det klart at Tore Slaatta fratrer som generalsekretær. Som styreleder er du sentral i arbeidet med å finne en ny NFFO-sjef. Hva ser dere etter i jakten på ny leder?

– Styret er ute etter en samlende figur med ledererfaring, som kan drive foreningen på en god måte. Vedkommende må også kunne representere foreningen utad, trives i det offentlige rom og kunne jobbe politisk. Bransjeerfaring er selvfølgelig er sterkt kort på hånden for søkere, men ingen absolutt forutsetning.

Til kamp for ny oversetterkontrakt

Til daglig oversetter Rune R. Moen sakprosa ved Mjøsas bredder. I disse dager bruker han likevel mest tid på forhandlingene om ny normalkontrakt for oversettelser.

Iris Furu

André Løyning

Normalkontrakten for oversettere ble i 2006 inngått mellom NFFO, Norsk Oversetterforening (NO) og Den Norske Forleggerforening. Den skal brukes av alle som er medlem i en av oversetterforeningene når boka de oversetter, utgis på et forlag som er medlem i Forleggerforeningen. Kontrakten har en honorarsats for oversettelsen som en del av avtalen. Foreningene er nå i samtaler om avtaleverket.

Rune R. Moen sitter i NFFOs oversetterutvalg og representerer foreningen i forhandlingene med Forleggerforeningen om ny normalkontrakt for oversettere.

– Dere forhandler normalkontrakten for oversettere nå, er det sånn?

– Ja, det stemmer. Det ble i fjor høst tatt initiativ til å reforhandle hele normalkontrakten. I første omgang dreide det seg om gjenbruk. Nye

muligheter for utgivelse (les: e-bok) gjør det gjør det teknisk og økonomisk enklere å holde en bok tilgjengelig i markedet. Slik det er nå, gjelder rettighetene til oversettelsen for utgivelsesåret pluss fem år. Etter dette har oversetter krav på et gjenbrukshonorar på 10 prosent. Forleggerforeningen mener dette virker prohibitivt når det gjelder å trykke nye opplag eller holde bøker tilgjengelige som e-bok etter denne perioden.

– Kan du forklare Bulles lesere helt kort hvordan normalkontrakten henger sammen? Den har jo både en generell del og noen mer midlertidige kontrakter. Forhandles alt sammen nå?

– På grunn av den teknologiske utviklingen siden 2006, da den forrige kontrakten ble forhandlet fram, finnes det nå tilleggsprotokoller for e-bok og lydbok i tillegg til to egne avtaler om strømming. Ønsket

fra Forleggerforeningen er å lage en enklere kontrakt som tar for seg alle elementer.

– En del oversettere får nå tilleggshonorar for lydbok og e-bok i tillegg til lisensavgift for strømming. I motpartens beskrivelse av virkeligheten understrekes det at de nye salgskanalene ikke øker det totale salget, og at tilleggshonorarene derfor er kunstig høye og ikke kan bevares. I tillegg er det en utfordring å utarbeide en modell som ikke gir fordeler til noen sjangre over andre, og vi har diskutert hvordan vi skal få til en ordning som fordeler godene mer «flatt» på alle. Men foreløpig er vi nok langt unna noen enighet om dette også. Det foreligger et konkret forslag fra Forleggerforeningen, men det er et stykke igjen før vi lander en avtale.

– Hva oversetter du selv?

– Aller mest sakprosa som er relatert til samfunn – og litt skjønnlitteratur

Rune R. Moen sitter i NFFOs oversetterutvalg og representerer foreningen i forhandlingene med Forleggerforeningen om ny normalkontrakt for oversettere.

for ungdom. Den første boka oversatte jeg rundt år 2000. Siden den gang har jeg nok jobbet med mer og mer «seriøs» litteratur. Nå går det mye i krig og elendighet. Denne høsten kom for eksempel Antony Beevors *Arnhem* og Anne Applebaums *Rød sult*, som blant annet toucher innom det lite omtalte temaet slaktning av egne barn. Jeg har mistet litt tellingen på hvor mange bøker jeg har oversatt. Men det kan ikke telles på én hånd lenger, heller ikke på to hender og to føtter. Det må nok en liten arbeidsgruppe til.

– Har hverdagen din som oversetter endret seg mye siden du begynte som oversetter i 2000?

– Nei, jeg sitter nå der. Jeg brukte mye digitale løsninger allerede i begynnelsen, men nå er det vel egentlig helt slutt på fysiske bøker i selve jobben for min del. Jeg jobber på en iMac med to ekstraskjermer. Ser litt ut som en flygeleder der jeg

sitter. Filer får jeg tilsendt på PDF som jeg konverterer til Word. Av og til jobber jeg også i InDesign og setter bøkene ferdig til trykk. På skrivebordet har jeg kalkulator og gulrøtter.

– Men lønna er bedre nå enn før 2006. Faglitterære oversettere har jo også mulighet til å søke forskjellige stipend i NFFO. Det anbefaler jeg alle å gjøre. Selv fikk jeg arbeidsstipend fra NFFO i fjor, og det ga mulighet til å senke skuldrene litt. Det funker greit å være frilanser, men det ligger alltid en usikkerhet der. Jeg kaller det frilansangst. Den pleier å sette inn rundt én gang i året.

– Hvordan gjenspeiler normalkontrakten denne utviklingen?

– Uten Oversetteraksjonen i 2006 ville normalhonoraret for 1000 tegn med mellomrom nå ha vært kr 152,87 (ifølge advokaten vår Jan Terje Helmlø) i stedet for kr 211,06. Etter

2006 justeres normalhonoraret i tråd med lønnsutviklingen blant forlagsansatte. Det sikrer at vi oversettere ikke blir hengende stygt etter lønnsutviklingen i samfunnet ellers, slik vi gjorde da honorarsatsen ble justert i henhold til SSBs konsumprisindeks. Så vi må stå på krava!

– Det er vi glade for at du bidrar til, Rune! Men helt til sist: Hva skal du gjøre med all tiden du får til overs når disse forhandlingene er overstått?

– Jeg liker hverdager, fysisk og åndelig fostring, formulere noen setninger, se litt utover Mjøsa, knaske noen gulrøtter, skate litt, skrive en bestselger.

På symposion i Malawi

Afrika er ikke for sveklinger. Så vi sendte ut en av våre fremste oversettersoldater til Malawi. Her er Alexander Leborgs reiserapport.

 Alexander Leborg, oversetter og medlem av NFFOs internasjonale utvalg

I begynnelsen av oktober, like før den tørre, varme årstiden var over, og mens de lilla jakarandatrærne stod i full blomst i Malawi, var det duket for det femte *Pan African Writers' Symposium* (PAWS). Symposiet samler faglitterære forfatterorganisasjoner fra ulike afrikanske

land og har, med støtte fra NFFO og Kopinor, vært arrangert hvert annet år siden 2010. PAWS går på rundgang mellom de deltagende organisasjonene, og i år ble det altså arrangert i Lilongwe, av Malawi Union of Academic and Non-Fiction Authors (MUANA). Deltakere kom også fra

tilsvarende organisasjoner i Sør-Afrika, Zimbabwe, Uganda og Zambia. Fra Norge deltok NFFOs internasjonale sekretær Trond Andreassen og undertegnede. I antikkens Hellas betegnet *symposion* en gruppe menn som møttes for å drikke og delta i åndfull diskusjon, men bortsett fra

NFFOs internasjonale sekretær i samtale med Malawis minister for utdanning, forskning og teknologi foran pressekorpsset. I bakgrunnen: jakarandatrær i blomst.

den mannlige dominansen og den åndfulle diskusjonen var det nok lite ved denne forsamlingen av forfattere og akademikere som minnet om de greske drikkegildene.

Det overordnede temaet for årets PAWS, som gikk over to dager, var skrivning og publisering på lokale språk, som er under et voldsomt press fra amerikansk og engelsk. Bokbransjen i disse landene er sterkt dominert av noen få internasjonale aktører, og lærebøker og akademisk litteratur utgis for en stor del på engelsk.

Konferansen ble høytidelig åpnet av Malawis minister for utdanning, forskning og teknologi, Bright Msaka. To fjernsynskanaler samt radio og presse var til stede, og både ministeren, MUANAs styreleder og NFFOs internasjonale sekretær ble intervjuet.

Den første dagen var viet erfaringsutveksling mellom organisasjonene, og blant temaene som ble tatt opp, var medlemsrekruttering, fremforhandling av utgivelseskontrakter, videreutvikling av samarbeidet med forvaltningsorganisasjonene for kopirettigheter og forholdet

mellom administrasjon og foreningsstyre. Programmet var tett, med hyppige innlegg og etterfølgende diskusjon.

Felles for alle de deltagende organisasjonene er at NFFO har vært fødselshjelper og fremdeles bidrar med økonomisk bistand i samarbeid med Kopinor. Trond Andreassen og andre har siden begynnelsen av 1990-årene jevnlig deltatt på konferanser og rådgitt de nye forfatterorganisasjonene i alt fra

organisasjonsrelaterte til bokpolitiske spørsmål. Også denne gangen bidro Andreassen med kommentarer, begrepsavklaringer og konkrete råd til delegatene. Etter et langt seminar møttes de internasjonale gjestene til middag, der vi ble bedre kjent med utsendingene fra de andre afrikanske landene.

Til konferansens andre dag var flere av MUANAs forfattermedlemmer invitert. Dagen bød på foredrag om en rekke temaer, fra

Alexander Leborg foredrar om oversetternes betydning. Foto: TA

globaliseringens effekt på afrikansk forlagsvirksomhet og forfatternes vilkår under elektronisk publisering til utfordringer knyttet til redigering av tekster på lokale språk. Selv holdt jeg et foredrag om oversetternes viktige rolle som kulturformidlere.

Fire av ti foredrag denne dagen dreide seg om utfordringene knyttet til den amerikansk-engelske dominansen, noe vi også kjenner til fra norske akademiske miljøer. Lesekultur – særlig lesing av bøker – møter dessuten konkurranse fra sosiale medier, og mangelen på gode bøker for barn var også et tema som ble heftig debattert. Delta-kerne uttrykte stor bekymring for den store mangelen på bibliotek med et akseptabelt utvalg. De fleste sakprosa-bøker importeres og er dermed lite relevante for lokal ungdom.

I mange av innleggene, så vel som i uformelle samtaler i pausene mellom programpostene, ble det klart hvor avgjørende støtten fra NFFO og Kopinors utviklingsfond har vært og fremdeles er for disse organisasjonene og det viktige arbeidet de gjør for å sikre forfatterne rettigheter vi i Norge har begynt å ta for gitt. Flere av disse miljøene har fått til imponerende bragder med begrensede ressurser og på veldig kort tid. I Malawi er man for eksempel i gang med et ambisiøst skoleboksprosjekt, der mange forfattere og flere lokale forlag er involvert.

Utfordringene står imidlertid i kø; mye arbeid må gjøres på dagnad, kvinneandelen blant medlemsmassen er svært lav, og de fleste landene mangler en skikkelig litteraturpolitikk.

Et besøk i en av hovedstadens bokhandler avdekket at allmennbokmarkedet er nærmest

ikke-eksisterende; det er skolebøker og akademisk litteratur som dominerer i hyllene og sysselsetter sakprosaforfatterne.

Symposiet ble avrundet med sluttrepikker fra MUANAs president Max Iphani og styreformann Pascal Kishindo samt Trond Andreassen. Andreassen kunne konkludere med at det vi nå ser blant landene i det sørlige Afrika, kan sammenlignes med tiden da NFFO ble etablert. Nye organisasjoner for forvaltning av kopi- og biblioteks-vederlag etableres i land etter land, og bare siden det første PAWS-seminaret ble arrangert for åtte år siden i Johannesburg, har tre nye faglitterære forfatterorganisasjoner kommet til, i Uganda (2012), Malawi (2014) og Zambia (2017). Zambiske ZATANFAA skal for øvrig være vertskap for det neste PAWS, som finner sted i Lusaka i 2020.

Etter to tettepakke dager reiste

Fridagen ble benyttet til en fottur i Mulanjemassivet. Her, på 2000 meters høyde, har artikkelforfatteren endelig klart å passere internasjonal sekretær Trond Andreassen og guiden Ghani.

delegatene fra NFFO tidlig fredag morgen til Blantyre, der vi hadde avtalt et møte med forvaltningsorganisasjonen Copyright Society of Malawi (COSOMA). Organisasjonens *licensing officer* Tikhale Chikanda tok oss imot på regionskontoret. I utgangspunktet skulle vi tilbringe ettermiddagen der, men en brann i nabobygningen tvang oss til å flytte til en kafé i utkanten av byen. Kontoret er bemannet av tre medarbeidere. Chikanda fortalte om rutine, spesielt innsamlingen av kopivederlagsmidler – et arbeid som fordrer mye direkte kontakt med universiteter og skoler.

Lørdag 6. oktober, NFFO-delegatens eneste fridag i Malawi, ble benyttet til en utmarsj i Mulanjemassivet, før vi avsluttet med et oppsummerende tomannssymposium, i ordets opprinnelige betydning, mens solen gikk ned bak jakarandatrærne.

– Open Access svekker norske forfattere

Er du berørt av Open Access-problematikk? NFFOs juridiske rådgiver Anna Moxnes Stabell lister opp helt sentrale ting du som forfatter bør vite om denne publiseringsløsningen.

Fri bruk-lisenser som Open Access og Creative Commons-lisenser innebærer blant annet at tekster legges fritt tilgjengelige, for eksempel på internett. Ved å utgi artikler, bøker og lignende med Open Access samtykker opphavere til gratis bruk av åndsverkene sine.

Kopiering og spredning av de utgitte verkene genererer dermed ikke vederlag, verken til enkeltopphavere eller til kollektive vederlagsordninger.

– Det faglitterære fonds penger kommer fra kollektive vederlagsordninger. Stipend fra Det faglitterære fond gir økonomisk trygghet for faglitterære forfattere og oversettere og fremmer kvalitet og mangfold av norsk sakprosa. En slik ordning er imidlertid helt avhengig av at faglitterære opphavere ikke gir avkall på å kunne få betalt for bruk av åndsverkene sine, sier Moxnes Stabell.

– Kopinor, som er den viktigste kollektive forvaltningsorganisasjonen for faglitterære opphavere, kan ikke kreve inn vederlag for Open Access-utgivelser, da bruken av disse

skal være gratis. På denne måten svekkes fondets inntektsgrunnlag, hvilket i neste omgang reduserer mulighetene for å tildele stipend.

Hun legger videre til at selv om NFFO anerkjenner flere av de hensynene som kan ligge bak en Open Access-utgivelse, skal Det faglitterære fond gi stipend til søkere som publiserer sine verk på måter som kan tilføre fondet vederlagsmidler. Disse vederlagsmidlene deles igjen ut i nye stipend («penger inn – penger ut»-prinsippet). NFFO godkjenner derfor ikke utgivelser som gis ut med Open Access eller på andre måter som ikke kan generere kollektive vederlagsmidler til Det faglitterære fond.

– Forfattere som velger å publisere med fri tilgang, bør uansett være oppmerksomme på såkalte rov-tids-skrift. Disse kjennetegnes ved at de krever publiseringsavgift for å gi ut artikler hos dem, samtidig som det publiseres med Open Access. UiO har skrevet mer om hvordan man kan unngå å bli lurt av slike utgivere, sier Moxnes Stabell.

Anna Moxnes Stabell, juridisk rådgiver i NFFO.

VIL DU VITE MER OM OPEN ACCESS OG CREATIVE COMMONS? LES:

www.openaccess.no

<https://openaccess.mpg.de/Berliner-Erklarung>

<https://creativecommons.no>

Halldór Gudmundsson og NORLA-direktør Margit Walsø under pressekonferansen der gjestelandet Norge ble presentert for første gang under Frankfurt-messen i oktober.

Neste stopp: Frankfurt

Mindre enn et år til Norge er hovedland under verdens største bokmesse er prosjektleder Halldór Gudmundsson fortsatt rolig som skjæra på tunet.

Sverre Gunnar Haga

Den 14. oktober var det ingen vei tilbake for Gudmundsson, NORLA og resten av det litterære Norge. Da avsluttet Georgia sitt offisielle år som Guest of honor ved Frankfurter Buchmesse, og Norge tok over stafettpinnen. For messen der man neste år kan vente

opp mot 300 000 besøkende, med drøyt 7000 utstillere fra 100 land, 4000 ulike arrangement og over 10 000 journalister fra 75 land pluss et par tusen bloggere. Puh.

Her er det altså Norge skal skinne som sterkest, ved bokmessen i 2019 – som varer fra 16. til 20. oktober.

Men noen messedager alene gjør ingen sommer. Gjestelandsstatusen innebærer mange års arbeid i årene før og etter. Å sikre norsk litteratur varig anseelse internasjonalt er et dypt løp – av typen maraton.

– Vi merket godt at 14. oktober var et taktskifte for vår del, sier

Halldór Gudmundsson, prosjektleder for Frankfurt 2019 hos NORLA (Norwegian Literature Abroad – Senter for norsk litteratur i utlandet).

Men så var også da 14. oktober en dag han, NORLA-direktør Margit Walsø og resten av staben hadde sett fram til lenge.

– Vi jobbet opp mot to milepæler på messen i år. Vi presenterte oss selv som gjesteland for første gang for internasjonale presse – og i særdeleshet den tyske – og vi kunne presentere vår nye visuelle profil og angi retningen for veien videre. Nå er dette blitt et prosjekt som ikke lenger prates om, nå står vi virkelig midt i det! sier Gudmundsson.

Det er ikke første gangen islendingen står i dette løpet. I 2011 var han prosjektleder da hans hjemland var gjesteland i Frankfurt, men mer om det senere. Aller først må vi høre: Hvor er vi på vei? Hva er blitt gjort?

– Vi har vært godt i gang i to år allerede. I løpet av denne tiden har vi hatt over 70 tyske forleggere på besøk i Norge for at de skal få treffe norske kolleger, agenter og forfattere og gjøre seg godt kjent med norsk litteratur. Vi har også hatt program her og i Tyskland for nesten 100 oversettere, som jo er noen av de viktigste for hele Frankfurt-satsingen.

– I tillegg har vi satset på noe som jeg tror ikke mange gjesteland før oss har gjort: Vi har vært meget aktive for å få tyske bokhandlere med på vårt lag. I mange tyske byer utgjør bokhandlene et kultursentrum, og hvis vi vil at du skal kunne presentere alle disse norske titlene som kommer, og videreformidle dem til lesere, ja, da må de få grundig kunnskap om hva dette er. Derfor har vi invitert en rekke bokhandlere til Norge i to runder og holdt både mottakelser

og presentasjoner for disse i Tyskland. Det er ikke tilstrekkelig å kunsende kataloger til bokhandlere – de er kulturformidlerne og bør få en grundig innføring. Mange av disse er også aktive bloggere, sier Gudmundsson.

Det første, solide avtrykket for norsk litteratur i Tyskland i 2019 kommer under bokmessen i Leipzig i mars. Deretter går det slag i slag, som det heter.

– Fra og med høsten i år og innen slutten av 2019 vil det utkomme 230 norske titler på tysk. Det er ganske massivt, sier Gudmundsson.

Men som nevnt i innledningen – Frankfurt 2019 er bare et startskudd.

– Vi jobber ut fra at dette er en dør som åpner seg og ikke lukker seg når vi er ferdig som hovedland 20. oktober. Det mest interessante i dette er å sammenligne et lands litteratursport tre år før en hovedlandstatus med hvordan det ser ut tre år etter hovedlandsåret. Altså, hvor mange oversettelser fantes det før og etter. På Island fikk for eksempel nær 40 titler oversetterstøtte fra det islandske

litteraturfond, tre år før gjestelandsstatusen. Mens det 3 år etter gjestelandsåret var blitt en dobling, nærmere 80 titler.

– Hvor høyt kan treet av norske forfattere i utlandet vokse?

– Vel, det blir jo på sitt absolutte høydepunkt i 2019, selve gjestelandsåret. Men vi jobber langsiktig for at vi kan oppleve en varig fordobling av norsk litteratur oversatt til tysk. I 2016 ga NORLA støtte til 32 bøker oversatt til tysk, og fram til 2022 jobber vi altså for en dobling av dette.

– Men det er viktig å understreke at dette ikke bare handler om markedsføring – det er jo innholdet som står helt sentralt her. Og det har jo vært en utrolig livlig tid i norsk litteratur de senere år: både for skjønnlitteratur, med forfattere som nå er oversatt til språk over hele verden, men også for det som omtales som narrativ non-fiction. Det er en sjanger i spennende utvikling i Norge, noe jeg også la merke til i mine tidligere år som utenlandsk forlegger. Samtidig har du også en sjanger som barne- og ungdoms-

litteraturen, som jeg tror faktisk er mye djervere og skarpere enn hva den for eksempel er i Tyskland. Så vi har rett og slett mye interessant å tilby.

– Det er derfor jeg tror på verdien av langvarige forbindelser gjennom våre forlegger- og bokhandlersarbeid. Vi tenker oss dette som et gjensidig samarbeid, der vi ikke bare bringer med oss en pakke, men der vi er interessert i hva tyskerne har å si, hva de tenker er interessant om Norge og norsk litteratur. Utgangspunktet er det ikke noe å si på.

Det er ingen land som viser større nysgjerrighet på andre lands litteratur, enn Tyskland.

Gudmundsson har vært gjennom dette racet før. Da Island var gjesteland i Frankfurt i 2011, var han prosjektleder også der.

– Noe er likt, men det er også ting som ikke kan sammenlignes. Det meget spesielle for oss på Island var jo at hele landets bankvesen gikk konkurs i 2008, noen måneder etter at vi ble utnevnt til gjesteland. Men vi kom oss relativt fort på fote igjen, og da hadde vi en historie å fortelle i

2011 om et land som hadde kommet seg ut av en økonomisk krise ved å vende tilbake til kulturelle verdier. Det var en historie som de tyske og internasjonale mediene var veldig opptatt av.

– Det som var viktig for Island og nå er for Norge, er at dette blir en satsing med stor vekt på litteratur. Enkelte land har sett på gjestelandstatusen i høy grad som en reiselivssatsing. Vi har aktører med som tar seg av den biten – og den er viktig, men det viktigste for oss er at det etterlatte inntrykk dreier seg

om litteraturen, og – i forlengelse av det – at vi representerer et land der ytringsfrihet og demokratiske tradisjoner står sterkt. Det er viktig for messen, det er viktig for oss, men først og fremst viktig for Europa at vi holder denne fanen høyt gjennom kritisk debatt og dialog, sier Halldór Gudmundsson.

Husk å ha penger til overs!

Frankfurt er den største av alle litterære scener. Husk bare å ha penger igjen når festen er over, sier Bas Pauw.

I 2016 var Nederland og Flandern gjesteland ved bokmessen i Frankfurt. Midt i sentrum for det hele stod prosjektleder Bas Pauw. Vi møter ham i Frankfurt, en god del roligere og en god erfaring rikere om hvordan det er å stå i stormens øye. Han har god kontakt med sine kolleger i NORLA og har rådgitt både dem og mange andre i den norske bokbransjen om sine opplevelser som gjestelandsvert.

– Frankfurt er den største av alle scener. Det er lett å tenke for stort, utdyper Bas Pauw, der vi treffer ham på Nederlands stand.

– Du er nødt til å ha veldig klart for deg hva du skal presentere der. Enkelte gjesteland har latt det bli en gedigen affære, hvor det beste fra

landet innenfor arkitektur, musikk, film, teater og kunst har blitt vist fram og med nesten samme tyngde som litteraturen. Norge bør ikke gå for en slik «turistdestinasjonsfelle». For all del, vis gjerne fram landet ditt, men husk hva det viktigste er ved Frankfurt-messen.

– Men dette tror jeg det ikke er noen fare for med Norge. NORLA

har gitt tydelig uttrykk for at NORLA er i førersetet her og setter premissene.

– Hva overrasket deg mest under gjestelandsåret?

– Nivået av oppmerksomhet. Det er massivt. Dette er den største scenen, som sagt. Tyske forleggere, tysk presse og tyske lesere kommer

til å være «all over you». De vil spørre hva norsk litteratur er, hvem nøkkelspillerne er, hvem forfatterne er, og hvem er de nye stemmene tyske lesere bør få med seg.

– Og så lærte vi at det er veldig lurt å ha penger til overs. Av vårt totale budsjett på rundt seks millioner euro brukte vi fem. Det betød at vi hadde én million euro til det viktige etterarbeidet i årene etter Frankfurt. Og heldigvis får du fortsatt gjort mye for én million euro. Derfor dro vi til Leipzig-messen igjen året etter og til Berlin og til hele Tyskland for å holde våre forfattere på scenen. Og vi fortsatte å snakke med forlagshusene. Du må hele tida pushe, pushe og pushe og ta oppfølgerarbeidet seriøst – hvis ikke kommer noen andre og tar plassen din. Men, heldigvis, med hjelp av penger igjen på bok og et iherdig oppfølgerinnsats har vi evnet å skape en mer varig struktur for Nederland og Flanderns litteratur i det internasjonale markedet, sier Bas Pauw.

BAS PAUWS TI RÅD

I fjor vår framla Bas Pauw sine ti viktigste råd for et gjesteland, i forbindelse med NORLAs innspillskonferanse om den norske deltakelsen i Frankfurt.

1. Bygg riktig struktur. Finn det rette laget og skaff gode støttespillere. Når du har skaffet deg disse støttespillerne: Hold dem på armlengdes avstand.
2. Gjør et klart veivalg for hva du ønsker å presentere i Frankfurt. Det du velger å presentere, må henge sammen og styrke hverandre.
3. Litteraturen må stå i sentrum – for én gangs skyld har dere muligheten til det i en så stor sammenheng.
4. Begrens dere ved å være ambisiøse. Dette rådet høres kanskje litt underlig ut, men vi blinket oss ut syv byer i Tyskland – og disse syv byene alene – hvor vi satset stort. Man kan ikke være overalt, men gjør man en god jobb i disse byene, kan man skape en illusjon av å være overalt.
5. Bruk andre menneskers gode energi – du kan ikke gjøre alt selv!
6. Få de unge og kreative folk om bord. Det blir ofte for fristende å lene seg på erfaring.
7. Bruk tid til å bygge nettverk i Tyskland – med forleggere, bokhandlere, journalister, anmeldere og festivalsjefer.
8. Lær tysk! Det burde egentlig være punkt nummer én for dere burde begynne å lære dere språket i morgen.
9. Spar litt penger, så dere også har litt igjen til 2020. Mange investerer tungt i et massivt femdagers fyrverkeri på messen, for deretter å forsvinne sporløst. Ikke gjør det.
10. Nyt det! Det er over før dere aner det.

Gjengitt med tillatelse fra bok365.no

Økt kapasitet til juridisk bistand

Etter årets sommerferie tiltrådte Anna Moxnes Stabell i NFFO. Dermed har foreningen to ansatte jurister, noe man ikke har hatt på over elleve år.

Samtidig fortsetter NFFO samarbeidet med advokatfirmaet Graasvold & Stenvaag. Dette samarbeidet blir til og med sterkere enn noensinne. Anna er nemlig ansatt i halv stilling som juridisk rådgiver i NFFO og i halv stilling som advokatfullmektig i Graasvold & Stenvaag.

NFFO har alltid hatt et nært samarbeid med dyktige eksterne advokater. I pionertiden var det Ketil Lund, deretter var det Eirik Djønne i over tjue år, og de siste årene har det vært Hans Marius Graasvold og kollegaen Juliane Strøm Killengreen. Hans Marius kjenner NFFO fra innsiden. Han var selv ansatt i foreningen i årene 2002–2007. Men NFFO anser det svært formålstjenlig å løse en rekke oppgaver ved hjelp av internansatte jurister også. Som ansatt får man detaljinnsett i foreningens daglige virksomhet og medlemmenes behov på en helt annen måte enn som ekstern advokat.

Mye av den juridiske tjenesteytingen dreier seg om helt andre forhold enn å gi enkeltmedlemmer bistand i rettsvister de er kommet opp i. Mange medlemmer ønsker bare en orientering om opphavsrettslige og/eller avtalerettslige

forhold, for deretter å ordne opp selv. Andre søker den tryggheten som ligger i å ha NFFO med på laget når avtaler skal inngås. De fleste saker løses uten at det oppstår konflikt. Bistanden er gratis for medlemmer. Men oppstår det uenighet mellom medlemmet og NFFO om hvilken løsning man vil forsøke å komme fram til, eller hvilke midler som skal tas i bruk for å nå målet, vil bistanden opphøre.

Det legges også ned mye juridisk arbeid i å tilrettelegge gode vilkår for kollektivet av forfattere og oversettere. Det kan dreie seg om utrednings- og lobbyarbeid i tilknytning til for eksempel forslag om lovendringer, fremforhandling av normalkontrakter og forhandlinger om hvilke vederlagsandeler Det faglitterære fond skal motta fra de kollektive vederlagsordningene. De store pengestrømmene til fondet kommer som kopivederlag fra Kopinor og som bibliotekvederlag fra Kulturdepartementet. Disse kollektive vederlagene er en absolutt forutsetning for NFFOs vellykkede stipendordninger.

Den digitale virkelighet

De senere årene har det vært en markant økning i henvendelser fra

medlemmer som søker råd i tilknytning til ulike former for digital utnyttelse av de åndsverkene de skaper. Det er et beklagelig faktum at normalkontraktsverket er mangelfullt for dette relativt nye feltets vedkommende. Foreløpig finnes det bare normalkontraktvilkår for vanlige e-bøker.

Særlig har NFFOs læremiddel- forfattere etterlyst normalkontrakts-

vilkår som er tilpasset den nye virkeligheten som de allerede er midt oppe i. Forleggerforeningen har hittil fremholdt at det er for tidlig å forhandle om slike vilkår fordi man er inne i en rivende utvikling og bare ser diffuse konturer av hvordan situasjonen kan tenkes å stabilisere seg på sikt. NFFO vil uansett løfte temaet opp på bordet i de forhandlingene om normalkontrakten som

er igangsatt.

Det er dessverre umulig å anslå hva slags resultat som kan oppnås, og hvor lang tid disse forhandlingene kan ta. Inntil videre vil foreningens økte juridiske kapasitet kunne benyttes til å gi enkeltmedlemmer tettere bistand ved avtaleinngåelser enn hva som er vanlig for utnyttelsesformer som det finnes normalkontraktvilkår for.

Anna Moxnes Stabell og Jan Terje Helmlí er NFFOs juridiske rådgivere. Juridisk bistand er gratis for NFFOs medlemmer.

NFFOS JURISTER

Jan Terje Helmlí er 64 år og har vært ansatt i NFFO på heltid i 21 år. Han ble utdannet jurist i 1992. I løpet av studiet valgte han spesialisering i arbeidsrett og opphavsrett. Før han kom til NFFO, var han kontorsjef i NRKs juridiske avdeling i fem år, og han var også NFFOs kontorsjef fra 2002 til 2009. Jan Terje fikk advokatbevilling i 2010. Han er for tiden styreleder i Norwaco, som er en kollektiv forvaltningsorganisasjon for sekundære rettigheter i audiovisuelle produksjoner. Dessuten er han leder av Kunstnernettverkets juristgruppe og deltaker i Kunstnernettverkets arbeidsgruppe for trygd og pensjon.

Han kan kontaktes på telefon 930 07 004 og e-post: jth@nffo.no

Anna Moxnes Stabell er 32 år og har vært ansatt i NFFO i halv stilling fra august 2018. Samtidig er hun tilsatt i halv stilling som advokatfullmektig i advokatfirmaet Graasvold & Stenvaag. Hun har master i rettsvitenskap fra 2013. I løpet av studiet valgte hun spesialisering i ekspropriasjonsrett, bygg- og entreprisrett, strafferett og opphavsrett og skrev masteroppgaven *Om lovligheten av strømming i et opphavsrettslig perspektiv*. Før Anna kom til NFFO, hadde hun jobbet ett år hos Forbrukerombudet og over tre og et halvt år som advokatfullmektig i Protector Forsikring med ansvar og eiendomssaker.

Hun kan kontaktes på telefon 482 25 855 og e-post: Anna.Moxnes.Stabell@nffo.no

Tilsetningen av Anna gir håp om at det vil være mulig å besvare nye henvendelser fra medlemmene raskere enn før og å forebygge slik opphoping av saker som har funnet sted over lang tid. Men det er ikke nok kapasitet til å unngå noe ventetid.

– Tellekantsystemet gir en kvantitativ logikk som styrer veldig mye av forskerens hverdag. Nå er tiden inne for å tenke gjennom dette systemet på nytt og gjøre noen endringer, sier professorene Astrid Sinnes og Håkon Larsen.

De akademiske vanskelighetene

Tellekantsystemet i akademia er utdatert. Og en oppdatering må inneholde uttelling for forskningsformidling, sier Astrid Sinnes og Håkon Larsen.

 Sverre Gunnar Haga Ilja C. Hendel

Det såkalte tellekantsystemet ved norske studie- steder har helt siden det ble innført i 2006, vært et omstridt virkemiddel. «Norsk publiserings- indikator (NPI) har til mål å fremme god forskning og skape oversikt over og innblikk i forskningsaktivitetene», står å lese på hjemmesiden til NPI. Indikatoren drives av et eget publiseringsutvalg, etablert av Universitets- og høyskolerådet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

Og dette skal altså i en vakker og perfekt verden måle effektiviteten og lønnsomheten ved norske studie- steder eller som det heter på NPIs sider, «beregne poeng for vitenskapelige publikasjoner som danner utgangspunkt for den resultatbaserte omfordelingen i forskningsbudsjettene».

Kvantitativ logikk

– Det er en god tanke som ligger bak publiserings- indikatoren. Det er bare et problem: Den teller kvantitet

og ikke kvalitet, sier Astrid Sinnes og Håkon Larsen. De er henholdsvis professor i naturfagdidaktikk ved seksjon for læring og lærerutdanning på NMBU (Norges miljø- og biovitenskapelige universitet) og professor i kultur- sosiologi ved Fakultet for lærerutdanning og pedago- gikk ved Høgskolen i Innlandet. De har sett seg lei på at publiseringsindikatoren blir for upresis i sine utmålinger og ikke tar opp i seg en ny virkelighet.

– Noe av poenget med tellekantsystemet var å øke internasjonaliseringen av norsk forskning. Og det tror jeg man har oppnådd. Det er blitt flere artikler av norske forskere i gode, internasjonale tidsskrift. Men i og med at det har fått den perverterte konsekvensen med at en kvantitativ logikk styrer veldig mye av forskerens hverdag, tror jeg tiden nå er inne for å tenke gjennom dette systemet på nytt og gjøre noen endringer, sier Håkon Larsen.

– Men i jaget etter publiseringspoeng kan det utvikle

seg en kultur der det legges opp til at du går for enkle problemstillinger som du vet du vil få uttelling for i teller-systemet – framfor de mer komplekse og vanskelige som kan være viktigere og ha større betydning for samfunnet, sier Astrid Sinnes.

– Publiseringsskravene fører til at rommet for mer langvarig, grundigere tenkning blir innskrenket, mener Håkon Larsen.

– Du får dette presset på deg, som fører til at der du før kunne bruke to år på å skrive en kjempegod artikkel som har en sterk virkningskraft – skriver du nå heller fire middelmådige artikler, som ikke så mange leser. Jeg savner de lange linjene, ikke bare strategisk tenkning om hvor ting skal publiseres, og det å vise fram for kollegene sine at man publiserer, sier Larsen.

Den opplyste allmennhet

– Fordi det ikke gir uttelling i den resultatbaserte omfordelingen av midler og heller ikke i vurderingen av den enkelte forsker, blir ikke forskningsformidling vektlagt. Dermed bruker mange forskere minimalt med tid på det, altså mindre tid på å formidle kunnskap som også bør nå ut til ikke-eksperter. Det holder ikke å si at dette skal publiseres i åpne kanaler, for eksempel Open Access. Lesere som ikke er eksperter, vil ikke forstå en forskningsartikkel, det er ikke forskningsformidling, sier Larsen.

– Hos oss snakkes det om de tre pilarer: forskning, undervisning og innovasjon. Men forskningsformidling er litt glemt, sier Astrid Sinnes.

– Det er veldig dumt, det er en viktig oppgave for et universitetet å opplyse allmennheten – og spesielt i den tid vi lever i nå, med en uttalt manglende tro i offentligheten på vitenskap og kunnskap. Det er bare å se på der FN's klimapanel i sin siste rapport skriver at vi for å unngå en oppvarming på mer enn 1,5 grader i løpet av de neste 12 årene må gjennom den største omleggingen av samfunnet menneskeheten noen gang har sett. På universitetet finnes jo mye kunnskap som kan hjelpe oss med

denne omleggingen, men for at den skal ha noen effekt, må jo denne kunnskapen gjøres tilgjengelig for folk.

– Det ligger ikke innbakt i noen stillingsprosesser innenfor academia at formidling er en del av jobben. Du har gjerne så og så mye forskningstid, en del undervisning og administrasjon. Hvis man kunne lagt opp til et system der for eksempel 10 prosent av virksomheten var formidling, kunne det være en måte å gjøre det på. Det bør vært fullt mulig å finne målbare metoder også for dette og implementere det i Cristin, som er det nasjonale systemet for forskningsdokumentasjon, mener de to professorene.

Gode formidlere

Sinnes og Larsen tror det er mye inngrodd skepsis til forskningsformidling innenfor academia.

– Det varierer naturligvis fra sted til sted, men i enkelte miljøer er det ikke forbundet med noe positivt å drive med forskningsformidling. Det kan komme negative tilbakemeldinger om du er mye i media, og om du mener ting du ikke har forsket på, kan du bli direkte uglesett av kolleger, sier Sinnes.

– Det å formidle forskningen er heller ikke noe vi er blitt lært opp til å gjøre. Som akademiker blir du trent opp til å gå inn i et tema du lærer å gå inn i, ta alle forhåndsregler, hver eneste setning du skal si, skal kunne begrunnes i masse referanser. Du skal ikke si en eneste ting uten at du er helt skråsikker på det du gjør.

– Men det går fint å både være seriøs forsker og formidle kunnskapen til et større publikum, mener Sinnes.

– Sosiologen Willy Pedersen er et godt eksempel. Parallelt med publisering i vitenskapelige tidsskrift er han dyktig til å formidle samme budskap med et språk som når enda bredere ut. Dermed får han også større gjennomslagskraft, som vi ser han blant annet har hatt i utformingen av norsk ruspolitikk.

En annen god formidler av sitt fag er fysikeren Bjørn Samset ved CICERO, som i år også ble kåret til

årets forskningsformidler av Forskningsrådet. Han er veldig god til å relatere forskning til nyhetsaktuelle saker og setter dagsorden både ved sin formidling og sin forskning, som hele veien er solid forankret. Så her er det muligheter for mye god forskningsformidling, sier Astrid Sinnes.

Forsømt

En annen sjanger innenfor academia som stadig taper terreng, er skrijving av lærebøker, mener Sinnes og Larsen.

– Produksjon av lærebøker gir ingen form for uttelling i din vitenskapelige karriere og blir heller ikke belønnet i publiseringspoengssystemet. Å skrive en lærebok er noe som på ingen måte hjelper deg i din karriere. Det systemet vi har for å måle forskningsaktiviteter i Norge, premierer ikke formidling. Samtidig ønsker myndighetene at all forskning skal være fritt tilgjengelig. Det å skrive en lærebok er jo en mye viktigere måte å formidle forskning på enn det er å publisere en vitenskapelig artikkel i et tidsskrift med åpen tilgang, sier Håkon Larsen.

–Ikke sett systemet i spill!

Yngve Slettholm i Kopinor skulle gjerne hatt en norsk EU-politiker å ringe til nå som kampen om opphavsretten tetner seg til i Brussel og omegn.

Sverre Gunnar Haga

Ilja C. Hendel

– Det er jo et stort paradoks at vi sitter på sidelinjen når store spørsmål om opphavsretten behandles i EU. Jeg skulle gjerne vært med i den påvirkningsprosessen som har funnet sted dette året, og hatt en EU-parlamentariker å ringe til.

Jeg sa det da jeg begynte her i Kopinor for tolv år siden, og jeg sier det nå: Internett er fortsatt et ungt medium. Ved ethvert paradigmeskifte vil det være en overgangsperiode som ofte er lengre enn man tror den vil være. Vi er fortsatt i en overgangsfase i utviklingen av forretningsmodeller på nettet, der det ikke er noen selvfølge at fundamentale rettigheter for opphavere blir ivaretatt. Vi må være tett på ballen hele tiden, sier Yngve Slettholm, direktør i Kopinor.

Internett er sannsynligvis kommet for å bli – som ilden, som hjulet. Slik mediet åpner for mange muligheter, finnes også store smutthull som gjør at teksten, bildet, musikken, filmen, kunsten du har lagd, kommer på avveie, og du som opphaver mister inntekter – som igjen bidrar til at det kollektive vederlagssystemet forvitrer.

Å, disse to vakre ord som utgjør en kjerne i norsk kulturvirksomhet: kollektivt vederlag – dette at forfattere, musikere og kunstnere finansieres av ... forfattere, musikere og kunstnere. For hver artikkel og side som blir kopiert og tilgjengeliggjort, drypper det inn noen ører og kroner til Kopinor, som forvalter opphavsrettslig inntjente penger. Inntektene kommer både fra papirkopiering og digital kopiering og fordeles blant annet til opphavere og utgivere i til sammen 22 medlemsorganisasjoner, som igjen deler ut pengene som stipend og tilskudd i ulike former.

Nå står slaget om de digitale inntektene – eller skal vi kanskje si mangelen på dem? De største opphavsrettslige slagene for tiden står i EU, med direktivet om opphavsrett som ble vedtatt i EU-parlamentet i september, og som nå skal behandles videre av EU-rådet og EU-kommisjonen.

Det er et stort spørsmål på bordet: Hvem skal eie innholdet på internettet?

– Det er interessant å se hvordan EU har inntatt en førerrolle i utviklingen av opphavsretten internasjonalt. Behandlingen av denne «value gap» som det her er snakk om, er svært viktig for opphavere over hele verden.

– Og med «value gap» menes ...?

– Det er verdigapet som oppstår mellom opphavere på den ene siden og teknologiselskapene som Apple, Google, Facebook og Amazon på den andre – gigantiske kommersielle aktører som snylter på åndsverk. Det nye direktivet legger opp til at selskapene får et ansvar for at opphavsrettslig beskyttet materiale er klarert. I dag går mangfoldige milliarder rett i lomma til eierne av de store selskapene uten at rettighetshaverne får noe, men i fremtiden ser det endelig ut til at opphaverne gjennom avtaler kan kreve en viss betaling for bruken.

– Er det noe uventet at EU står i front for dette?

I Norge har vi jo tradisjon for å se på EU som noe grådig og fælt noe.

– Jeg mener i alle fall at det er riktig at de gjør det. Da åndsverkloven ble diskutert i Stortinget før sommeren i år, var noen veldig ivrige på at Norge skulle gå i fører-setet før EU og «gjøre noe» med Google. Det mener jeg er litt fåfengt. Her må vi faktisk vente på det arbeidet EU gjør på vegne av 500 millioner mennesker. I kraft av sin størrelse er EU en stemme som blir hørt i global sammenheng, et marked som er viktig nok til at man faktisk kan komme i inngrep med dette. Når direktivet er vedtatt, må det gjennomføres i Norge som en del av EØS-avtalen.

Som Kopinor-direktør gjennom tolv år, erfaren lobbyist og tidligere statssekretær smerter det å ikke kunne delta i EU-forhandlingene av den enkle grunn at vi har valgt å stå utenfor.

– Det er jo et stort paradoks at vi sitter på sidelinjen når disse tingene behandles. Jeg skulle gjerne vært med i den påvirkningsprosessen som har funnet sted dette året, og hatt en EU-parlamentariker å ringe til.

– Det er noe fundamentalt over dette prinsippet vi mennesker har hatt oss imellom gjennom alle tider, at du skal ha betalt om du gjør et stykke arbeid.

Hvorfor bryter vi med dette nå?

– Jeg er ikke så bekymret for at det vil skje. Helt siden den første opphavsrettslige loven fra 1710 – kalt Statute

of Anne – har opphavsretten møtt på mange utfordringer. Etter at Bernkonvensjonen – opphavsrettens internasjonale «grunnlov» – kom i 1886, har nyvinninger kommet på løpende bånd, men innspilt musikk, kino, radio, TV og kopimaskinen har ikke ført til opphavsrettens død. Tvert imot, den utviklet og tilpasset seg de nye mediene. Så kan man diskutere om opphaveren får nok betalt, forretningsmodeller og slike ting, men opphavsrettens grunnprinsipper har vist seg svært robuste og er anvendelige også i den digitale verden.

Slettholm advarer likevel opphavskvinner og -menn mot å tro at det er automatikk i utviklingen.

– Nettopp fordi internett er et ungt medium, er det svært viktig at de som skaper et åndsverk, nå kommer i en posisjon hvor de fortsatt kan sikre seg økonomisk utkomme av tilgjengeliggjøring på nett, enten det er i form av vederlag eller salgssinntekter. Enhver forfatter og øvrige kulturarbeidere må ha en bevissthet om verdien av det man skaper. At du skaper et åndsverk som gir rettigheter og genererer inntekter tilbake, også i form av kollektivt vederlag og stipend, må man ikke ta som en selvfølge. Konsekvensen av internettliberalistenes ytterste drøm om at alt på nettet skal være fritt og gratis, er at opphavsretten løsrives fra det økonomiske krets-løpet, og man henfaller til amatørskap. Da skrubber det, sier Slettholm.

– I Norge har vi gode, velfungerende kollektive forvaltningsordninger som det er veldig viktig å ikke sette i spill. Vi vet det blir verdsatt at Kopinor hvert år overfører cirka 60 millioner kroner til stipendpotten hos NFFO. Det kan være greit å huske at det ikke er selvsagt at disse pengene kommer, sier Slettholm.

Slettholm mener at det er en fordel i dette arbeidet at vi har velorganiserte samfunn i Norden.

– Lovgivningen i alle de nordiske landene åpner for såkalt avtalelisens, noe som i praksis betyr at Kopinor-organisasjonene inngår avtaler på vegne av alle verdens rettighetshavere, uavhengig av om de er medlemmer av en organisasjon eller ikke. Det har også konsekvenser for fordelingen av vederlaget, blant annet ved at NFFO

er forpliktet til å gi også ikke-medlemmer tilgang til stipendmidlene. Det er interessant å se at både EU og resten av verden nå ser mot Norge og Nordens velfungerende avtalelisensordninger som modell for å finne nye løsninger.

Til tross for et velregulert samfunn må Slettholm ta runden på nytt stadig vekk når nye aktører kommer til på opphavsfeltet – eller voksenopplæring, som det også heter.

– Mange kommer inn i politikken med «kvikk fiks»-løsninger. «Nå må vi avvikle opphavsretten på nett og heller erstatte med statlige stipendordninger til kunstnerne» og slike ting. Heldigvis stilner som oftest slik umoden argumentasjon hos politikere som kommer i posisjon og får innsikt.

– I Norge er det tradisjon for en god dialog mellom politikere og organisasjoner, og vi har politikere som søker kunnskap om de feltene de blir satt til å styre. Vi vet at både departement og Storting lytter til kunstner- og forvaltningsorganisasjonene. Etter stortingsvalg

inviterer Kopinor de nye kultur- og utdanningskomiteene på besøk, med positive tilbakemeldinger etterpå, og vi har også en god, løpende dialog med Kulturdepartementet.

Jeg opplever at det er bred politisk oppslutning om vederlagsordningene. Det er få ansvarlige politikere som ser statsstøtte som et alternativ til opphavsrett; det ville ikke bare bli ekstremt dyrt, men også lite treffsikkert og i strid med internasjonale konvensjoner. Dessuten foretrekker kunstnerne å leve av sin frie kunst fremfor lønn fra staten. Vederlag for bruk er et viktig stikkord her.

– Vi må huske på at opphavsrett utgjør grunnlaget for en meget betydelig del av verdiskapningen både i Norge og andre vestlige land. Når vi påpeker dette, lytter politikerne, sier Yngve Slettholm.

Kunsten å selge bøker

Hvordan kan du gjøre boka di til en bestselger? Her og nå skal du få alle hemmelighetene fra ARKs kategorisjef Marit Grue!

 Sverre Gunnar Haga Ilja C. Hendel

Bokhøsten – denne vidunderlige sesong for boklesende mennesker og denne angstens tid for forfattere med bok ute: Vil min bok bli oppdaget, vil jeg få lesere? Det er den draumen me ber på, at me ei morgonstund skal glida inn i en bokhandel og se boka vår fremst på salgsbordet.

For hva skal til? Foruten de opplagte kriteriene at boka må være godt og håndverksmessig utført og gjerne ha litterære kvaliteter – hvordan når man opp, fram og ut til et publikum?

Kategorisjef Marit Grue i ARK bidrar gjerne til å rive ned noen myter om hva som foregår når bøker vurderes

for et liv i butikken:

Nei, forfattere må ikke være sirkushester for å få oppmerksomhet. Nei, løpet er ikke kjørt om du ikke blir antatt i bokrådet.

Grue har vært ansatt i Ark i 18 år, de siste 6 som innkjøpsjef. La oss bare hoppe rett i det:

– Hva skal til for å havne på alles lepper og alle hyller i bokhandelen?

– Det er det vanskelig å gi ett klart svar på. Vi på hovedkontoret blir presentert for rundt 1000–2000 titler i halvåret, og rundt 400–500 av disse jobber vi videre med på sentralt nivå. Men en ting er hva vi jobber med sentralt og gjør landsdekkende kampanjer ut av. Der

er det snakk om veldig få titler i året. Noen annet er andelen bøker som butikkene kjøper inn lokalt, som ofte utgjør en stor andel. Det er viktig for oss at de lokale bokhandlerne har stor frihet.

– La oss snakke om disse bokrådene, som altså møter forlagene før høst- og vårsesongene for å avgjøre hvilke bøker som skal kjøpes inn. Dette er vel forfatterens vinn eller forsvinn?

– Rådet består av mange ulike mennesker; det er alle innkjøpsjefer som jobber sentralt, og åtte til ti som er ansatt i bokhandel, fra mange ulike fagfelt, fra ulike steder i landet og fra butikker av ulike størrelser. Det vi prøver å få til der, er å finne bøker som vi tror har et liv i alle våre butikker, uansett størrelse og hvor de ligger.

– Jeg er ikke med på at bokrådet betyr et vinn eller forsvinn – nettopp fordi vi sentralt tar i en såpass liten andel. Rådet blir av enkelte tillagt altfor mye makt, spesielt av media. Det er ikke over fordi du ikke blir kjøpt inn sentralt. Som sagt, vi er opptatt av friheten for den enkelte bokhandler. De kjenner ofte sitt lokale kundegrunnlag bedre enn vi gjør. Det skjer ofte at bøker har gått under radaren hos oss sentralt, som ikke er kjøpt inn sentralt, plutselig havner på bestselgerlistene.

– La oss snakke om hvordan dere jobber. Hvordan skjer utvelgelsen av hvilke titler som skal plukkes ut?

– Noe gjør vi på grunnlag av historikk. Kommer det en ny bok av for eksempel Kaja Nordengen, som har hatt kjempesuksess med *Hjernen er stjernen*, så er sjansen relativt stor for at vi tar den uansett. Vi vet da at hun har en leserskare som skal ha neste bok, og det er noe vi må være med på.

– Og apropos bokrådene, det er ikke alltid innsalgene derfra som er utslagsgivende. Mange titler vurderer vi fortløpende gjennom året, nettopp fordi at markedet endrer seg og bøkene endrer seg. Mange bøker må vi nesten ha lest for å forstå hva det faktisk er. Spesielt på sakprosidelen kommer det veldig mye dagsaktuelle, medierelaterte bøker, som kanskje ikke engang ble presentert for rådet, men som er kastet innpå i oktober. Grue opplever også at sakprosaabransjen er veldig trendutsatt.

– De siste årene har vi sett en kjempevekst innenfor håndarbeidsbøker. Strikkebøker, for eksempel. Og aldri har det vært så mange som det er nå. Dette har vært vekst gjennom flere år, og dermed kaster flere og flere seg på.

– Men for kokebøker har det gått litt andre veien. For noen år siden var dette et stort og bredt felt, nå er

det vanskeligere igjen. Vi vet ikke om det skyldes en stadig bedre tilgang til oppskrifter og matstoff på nett, eller hva det er – men det er i alle fall et eksempel på at trender også kan snu.

Et annet tydelig tegn nå er fremveksten av populærvitenskapelig litteratur, både norsk og oversatt, spesielt innenfor temaer som anatomi og natur med suksesser med *Gleden med skjeden* og *Hjernen er stjernen*.

– Er det noe som fungerer uansett trender?

– Det enkleste svaret er bøker om krigen. Sakprosa om annen verdenskrig går og går og går. Der utgis det ekstremt mye. Jeg blir stadig overrasket av hvor mange titler som utgis i det feltet, markedet synes å være umettelig. Ellers er biografier fortsatt stort, spesielt inn mot jul – typisk gavebok, som det ofte er.

– Utgjør mediedekning noen forskjell i hvordan dere velger ut bøker?

– Nå kommer jo en eventuell medieoppmerksomhet lenge etter at vi har gjort våre vurderinger og sentrale innkjøp. Men viktig er det jo, det kan jo, som jeg har snakket om, komme ting vi ikke hadde forutsett. For skjønnlitteraturen virker det å være lettere å få i gang en snakkiseffekt. Noen leser og anbefaler videre. Det kan også skje med sakprosaen, men der tror jeg man er avhengig av mediedekning i større grad. Og det er ikke alltid det virker heller. For eksempel har vi sakprosa med dagsaktuelle temaer, som vi litt fleipete kaller døgntilflytninger. De kommer ut, blir førsteside på alle aviser, inn på Skavlan, masse salg av bøker i to-tre uker – og så blir det helt stille.

– Vi kan se mye bevegelse om en forfatter er på TV. Vi kan sitte på kontoret og følge med på salgstall bortimot time for time og se hvis en forfatter har vært på «God Morgen Norge» på TV 2, for eksempel.

– Hva med forfatterens rolle oppi det hele? Det blir til stadighet gjentatt at hun eller han må være en «pakke», altså at det ikke er nok å skrive gode bøker, man skal også kunne selge seg selv. Det er supert med forfattere som liker å by på seg selv og liker å formidle.

– Det er flott med forfattere som liker å by på seg selv og liker å formidle. Men jeg er motstander av at forfattere skal være nødt til opptre som sirkushester, for å sette det på spissen. Det er ikke alltid at personen bak boka er det som skal framheves i media, men boka og bokas innhold. I veldig mange tilfeller har heller ikke leseren nødvendigvis noe forhold til forfatteren.

– Og det er ikke alle mennesker det passer for å være fram på på den måten. Forfattere er som andre

Marit Grue i ARK beroliger norske forfattere. – Det gjør ingenting om man kan formidle, men de trenger ikke å være sirkushester for å nå gjennom.

mennesker, og det er ikke alle som liker å stå i bresjen og å promotere seg selv.

– Har vi bokhandlere om fem-ti år? Vil ikke det digitale ta over hele butikken, bokstavelig talt?

– Jeg er sikker på at vi vil ha bokhandlere i framtiden også! Men om de kommer til å se ut som i dag, er mer usikkert. Nå er det store endringer i varehandelen generelt som kommer til å påvirke også bokhandlene. Konkurransen spisser seg til.

Men papirboka har stått seg veldig mye bedre enn hva de dystre spådommene ville ha det til for ti år siden. Vi er fortsatt blant verdens mest lesende folk. Og vi er så heldige å ha gode støtteordninger, innkjøpsordninger og stipend i Norge. De blir viktigere enn noen gang og bidrar til at vi kan sikre bredden og ivareta bøkene på best mulig vis, sier Marit Grue.

